



Брюксел, 6.12.2023 г.
SWD(2023) 408 final

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

**Ръководство за добри изборни практики в държавите членки, насочени към
участието на гражданите с увреждания в изборния процес**

Съдържание

Съдържание	1
1. Въведение	3
2. Основни проблеми пред гражданите с увреждания	9
3. Уредба на ЕС 10	
3.1. Договори	10
3.2. Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания	10
3.3. Хартата на основните права на ЕС	11
3.4. Избирателно право на ЕС	11
3.5. Право на глас на мобилните граждани на ЕС	12
3.6. Прозрачност на политическата реклама	13
3.7. Други текстове от правото на Съюза	14
4. Международни стандарти, които се прилагат в държавите — членки на ЕС	15
5. Среди, подкрепящи участието в избори	16
5.1. Разработване на конкретни политики	16
5.2. Повишаване на осведомеността и промяна на нагласите	17
5.3. Сътрудничество с организации, подкрепящи правата на хората с увреждания	18
5.4. Повишаване на достъпността и използваемостта на сградите	20
5.5. Обучение и специална подкрепа за служителите, ангажирани с провеждането на изборите	20
6. Взаимодействие с хората с увреждания по време на изборния цикъл	21
6.1. Достъпност на официалната комуникация	21
6.2. Достъпност на политическата реклама	24
7. Универсален дизайн и разумни улеснения в изборния цикъл — процедури, приспособления и материали	25
7.1. Процедури по регистрация	25
7.2. Повишаване на достъпността на избирателните секции, кабините за гласуване и избирателните кутии	25
7.3. Повишаване на достъпността на хартиените бюлетини	28
7.4. Повишаване на достъпността на машините за гласуване	30
7.5. Допълнителни методи на гласуване	31
7.6. Достъп до уреждане на спорове във връзка с изборите	33
7.7. Събиране на данни за участието на хора с увреждания в изборите	33
7.8. Наблюдение и оценка на достъпността на изборите	35
8. Заключение и съображения	36

Приложение 1 — Рамка за осигуряване на достъп до изборите за хората с увреждания	40
Приложение 2 — Примери за списъци за проверка за оценка на достъпността на избирателните секции.....	42
Приложение 3 — Пример за общи препоръки за служителите в избирателните секции.....	44
Приложение 4 — Пример как да се осигури достъп до помещенията на избирателните секции.....	45
Приложение 5 — Пример за проектиране на достъпна избирателна секция	46
Приложение 6 — Примери за приспособени кабинички за гласуване	46
Приложение 7 — Понятието „увреждане“, използвано от държавите членки в контекста на изборите.....	47
Приложение 8 — Право на Съюза и стандарти на ЕС от значение в контекста на достъпността на изборите за хората с увреждания	50
Приложение 9 — Резултати от дискусия във фокусна група относно достъпността на изборите за хората с увреждания, организирана от Комисията на 7 септември 2023 г.....	54
Приложение 10 — Наличие на помощни инструменти, достъпни кабинички за гласуване и кутии за гласуване	55
Приложение 11 — Допълнителни възможности за гласуване, налични за хората с увреждания в държавите — членки на ЕС	57

1. Въведение

При встъпването си в длъжност председателят на Европейската комисия Фон дер Лайен обяви изграждането на Съюз на равенство за един от най-важните приоритети на ръководената от нея Комисия⁽¹⁾.

Възможността за участие в избори е от съществено значение за жизнеспособната демокрация. Това се простира отвъд правото на глас; означава също така възможността на гражданите да се кандидатираат, да се присъединяват към политическа партия, да участват в изборния процес като служители, ангажирани с изборите, или като наблюдатели на изборите и да имат достъп до информация. Това включва възможността за изразяване на изборителните предпочитания свободно и честно, при пълна поверителност. Всички граждани следва да могат да участват ефективно в политическия живот в ЕС. Всеки вот е от значение. И все пак участието в политическия живот продължава да е предизвикателство за мнозина.

В ЕС хората с увреждания все още срещат трудности при упражняването на изборителните си права. Около 27 % от населението на ЕС е с някаква форма на увреждане⁽²⁾. Това включва лица с трайна физическа, интелектуална или сетивна недостатъчност или с трайно психично разстройство, които при взаимодействие с различни пречки биха могли да възпрепятстват тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото равноправно с останалите.

Отговорност на държавите членки е да организират национални избори в съответствие със своите международни ангажименти. Наред с другото Комисията подпомага споделянето на добри практики, включително във връзка с осигуряването на достъп до машините за гласуване и направата на специфични корекции, както и с осигуряването на варианти за изборителите с увреждания. ЕС също така предоставя финансиране за организации на хората с увреждания на равнище ЕС с цел повишаване на осведомеността и застъпване за правата им, както и с цел подобряване на капацитета на членуващите в тях организации.

В публикувания от Комисията доклад⁽³⁾ относно изборите за Европейски парламент през 2019 г. се отбелязва, че гражданите с увреждания са изправени пред допълнителни пречки във връзка с упражняването на техните права.⁽⁴⁾ В доклада се подчертава важността на преодоляването на тези пречки с оглед на следващите избори за Европейски парламент.

¹ [Политически насоки за следващата Европейска комисия \(2019—2024 г.\)](#).

² [Статистика | Евростат \(europa.eu\)](#).

³ [Доклад относно изборите за Европейски парламент през 2019 г.](#)

⁴ Докладът на Комисията се позовава и на доклада на Европейския икономически и социален комитет, според който приблизително 800 000 граждани на ЕС от 16 държави членки вероятно са били лишени от правото да участват в изборите за Европейски парламент през 2019 г.

Европейският парламент подчерта важността на подкрепата за правото на глас на хората с увреждания. В своята резолюция от 26 ноември 2020 г. относно равносметката след изборите за Европейски парламент той призова държавите членки да засилят обмена на най-добри практики, за да подобрят достъпа до изборителните секции за хората с увреждания. Европейският парламент изтъкна, че за изборителите с увреждания установените условия за гласуване са също толкова важни, колкото достъпът до информация или до изборителните секции. В своята резолюция от 10 март 2022 г. относно Доклада за гражданството на ЕС за 2020 г. Парламентът призова Комисията и държавите членки да обменят и да насърчават най-добри практики в рамките на европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите⁽⁵⁾ за удовлетворяване на специфичните потребности на групите от граждани в неравностойно положение, да се увеличи участието им в изборите и да се даде възможност на тези групи да упражняват правото си на глас при следващите избори за Европейски парламент.

В своята законодателна резолюция относно предложението за регламент на Съвета за избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори⁽⁶⁾, Европейският парламент призова държавите членки да гарантират достъп до информация и право на глас за всички граждани, на равнопоставена основа, включително за хората с увреждания. Това например включва наемането на пригодени за целта помещения в случаите, когато обществените структури не са подходящи⁽⁷⁾.

Съвсем наскоро в Резолюция на Европейския парламент от 13 декември 2022 г. към равни права за хората с увреждания (2022/2026(INI))⁽⁸⁾ беше отправен призив за изменение на европейското изборително право, както и на всяко съответно национално законодателство, за да се гарантира, че всички хора с

⁵ Повече информация за [европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите](#) (EMSI).

⁶ [Законодателна резолюция на Европейския парламент от 3 май 2022 г. относно предложението за регламент на Съвета за избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори и за отмяна на Решение на Съвета \(76/787/ЕОВС, ЕИО, Евратом\) и на Акта за избиране на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори, приложен към това решение](#) (2020/2220(INL) — 2022/0902(APP)).

⁷ Парламентът също така призова „държавите членки да въведат мерки за увеличаване в максимална степен на достъпа до изборите за гражданите с увреждания, включително, наред с другото и по целесъобразност, до информация за гласуването и до регистрацията, до изборителните секции, до кабините и устройствата за гласуване, както и до бюлетините; препоръчва те да въведат подходящи разпоредби, съобразени с националните процедури за гласуване, за да се улесни гласуването на гражданите с увреждания, като възможност за избор на изборителна секция, затворени изборителни секции на ключови места и използване на мощни технологии, формати и техники като брайлова азбука, голям шрифт, аудио информация, тактилни карти, лесна за четене информация и комуникация на жестомимичен език; призовава държавите членки да разрешат при гласуването лицата с увреждания да бъдат подпомагани от лице по техен избор, когато това е необходимо и по тяхно искане.“

⁸ [Резолюция на Европейския парламент от 13 декември 2022 г. към равни права за хората с увреждания](#) (2022/2026(INI)).

увреждания могат да гласуват и да се кандидират на изборите наравно с останалите. Парламентът подчерта, че решенията за лишаване от дееспособност поради увреждане, взети от държавата членка по произход, не следва да лишават гражданите на Съюза от правото да могат да бъдат избирани в държавата членка по пребиваване, ако законодателството на тази държава членка гарантира това право за всички лица с увреждания без ограничения⁽⁹⁾.

Въпросът за правото на глас на хората с увреждания беше повдигнат и в контекста на становището на Европейския парламент относно изборителните директиви, уреждащи правото на глас на мобилните граждани на ЕС. Това включва осигуряване на достъп до информация за изборния процес за хората с увреждания чрез прилагане на изискванията за достъпност, посочени в приложение I към Директива (ЕС) 2019/882 на Европейския парламент и на Съвета, и чрез използване на средства, режими и формати на комуникация, които могат да помогнат на хората с увреждания, като жестомимичен език, брайлова азбука или лесен за четене формат⁽¹⁰⁾.

В това становище Европейският парламент призовава държавите членки да въведат разпоредби, съобразени с националните процедури за гласуване, за да помогнат на гражданите с увреждания да гласуват, като например възможност за избор на изборителна секция, затворени изборителни секции на ключови места и използване на помощни технологии, формати и техники като брайлова азбука, голям шрифт, аудио информация, тактилни карти, лесна за четене информация и комуникация на жестомимичен език. Парламентът също прикани държавите членки да предвидят използването на допълнителни инструменти за улесняване на гласуването, например предварително физическо гласуване, гласуване чрез пълномощно и електронно и онлайн гласуване.

⁹ В резолюцията също така се подчертава необходимостта да се обезпечи правото на независимо и тайно гласуване, да се гарантира, че хората с увреждания имат равни възможности да водят изборни кампании, както и да се гарантира, че изборителните секции са достъпни за хората с увреждания. Европейските, националните, регионалните и местните политически партии трябва да осигурят по-широко представителство на хората с увреждания в изборителните списъци. Определените изборителни органи на държавите членки бяха призовани да събират данни за достъпността на изборителните секции, включително сведения дали секциите са адаптирани, така че да отговарят на потребностите на хората с увреждания, и да представят тази информация на Комисията, Съвета и Европейския парламент най-късно една година след провеждането на избори за Европейски парламент.

¹⁰ [Законодателна резолюция на Европейския парламент от 14 февруари 2023 г. относно предложението за директива на Съвета за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в местни избори от граждани на Съюза, пребиваващи в държава членка, на която не са граждани \(преработен текст\) \(COM\(2021\) 0733 — C9-0022/2022 — 2021/0373\(CNS\)\)](#) и [Законодателна резолюция на Европейския парламент от 14 февруари 2023 г. относно предложението за директива на Съвета за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в местни избори от граждани на Съюза, пребиваващи в държава членка, на която не са граждани \(преработен текст\) \(COM\(2021\) 0732 — C9-0021/2022 — 2021/0372\(CNS\)\)](#).

На 20 март 2019 г. Европейският икономически и социален комитет прие доклад⁽¹¹⁾ за определяне на актуалното състояние на прилагането на правото на гражданите на ЕС с увреждания да гласуват на избори за Европейски парламент. В доклада са посочени няколко пречки, пред които са изправени хората с увреждания при упражняването на техните изборителни права. В него са очертани добри практики⁽¹²⁾ за подобряване на достъпа до информация по време на предизборния период, за организиране на гласуването в „общински“ изборителни секции, бюлетините и достъпността. В него също така са описани решенията, използвани в няколко държави членки, като например предварително гласуване в определени изборителни секции, гласуване по пощата, гласуване с подвижни изборителни кутии, гласуване чрез пълномощник и електронно гласуване. И накрая, в него са описани условията, с които се осигурява възможност за хората в болници и институции за дългосрочни грижи да гласуват, правото на хората с увреждания да гласуват в държави, в които гласуването е задължително, и процедури, когато човек с увреждания живее в държава, различна от неговата държава на произход.

Комитетът на ООН за правата на хората с увреждания препоръчва на ЕС да предприеме необходимите мерки, в сътрудничество със своите държави членки и представителни организации на хората с увреждания, за да даде възможност на всеки, независимо от вида на увреждането му, да упражнява правото си на глас и да се кандидатира на избори⁽¹³⁾.

В своята стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. Комисията обяви⁽¹⁴⁾, че ще изготви ръководство за добри изборни практики, насочени към участието на хората с увреждания в изборния процес. Ръководството беше изготвено в тясно сътрудничество с държавите членки в рамките на европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите. То се основава на дискусиите, проведени по време на събитието на високо

¹¹ [Доклад на Европейския икономически и социален комитет — Истинските права на хората с увреждания да гласуват на избори за Европейски парламент.](#)

¹² Сред примерите за най-добри практики, отбелязани в доклада, са подвижните изборителни кутии за гласуване на хора с увреждания (България):

- целеви информационен материал, изготвен на ясен език и брайлова азбука (видеоклипове, брошури) в подкрепа на конкретни групи на различни езици (Белгия), пробен проект за автономно електронно гласуване за хора с увредено зрение (Белгия), достъпни изборителни секции и кутии в болници, домове за възрастни хора или подобни институции (Ирландия);
- хартиени бюлетини на брайлова азбука (Словакия), изследване на пречките, пред които са изправени политиките с увреждания и какви мерки трябва да бъдат предприети, за да могат да участват и да изпълняват задълженията си (Нидерландия).

¹³ [Заклучения относно първоначалния доклад на Европейския съюз](#), приети на 14-тото заседание в Женева, проведено през 2015 г. Вж. също [доклад, публикуван през 2023 г. от специалния докладчик на ООН за правата на хората с увреждания.](#)

¹⁴ [Съюз на равенство: Стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г.](#)

равнище относно изборите, организирано от Комисията на 23—24 октомври 2023 г.⁽¹⁵⁾

В своята стратегия за правата на хората с увреждания Комисията обяви намерението си:

- **да работи** с държавите членки, включително чрез специални дискусии в рамките на европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите, и с Европейския парламент, за да се гарантира, че хората с увреждания се ползват с политически права наравно с останалите граждани;
- **да обсъжда**, в рамките на събитието на високо равнище относно изборите, обявено в Плана за действие за европейската демокрация (проведено на 23 и 24 октомври 2023 г.), практики за приобщаваща демокрация, така че листите на кандидатите да отразяват многообразието на нашите общества;
- **да подкрепя** приобщаващото демократично участие, включително на хората с увреждания, чрез новата програма „Граждани, равенство, права и ценности“ (ГРПЦ)⁽¹⁶⁾.

Подготовката на това ръководство се основава на работата на Агенцията за основните права⁽¹⁷⁾ в тясно сътрудничество с Европейската комисия и Академичната мрежа на европейските експерти в областта на уврежданията. Мрежата е разработила [28 показателя за правата на човека](#) с цел оценка на политическото участие на хората с увреждания в ЕС. Данните са групирани в четири ключови теми: 1) премахване на правните и административните пречки;

¹⁵ На 25 ноември 2021 г. Комисията представи пакет от мерки за укрепване на демокрацията и опазване на честността на изборите. Пакетът включваше съобщение, с което беше обявено, че Комисията ще продължи работата на европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите, насочена към улесняването и подобряването на възможността на всички граждани на ЕС да упражняват своите изборителни права, включително чрез подкрепа за обмена на най-добри практики и взаимна помощ за гарантиране на свободните и честни избори, както и чрез създаване на общи насоки за добри практики за конкретни етапи от изборния цикъл. Тя се ангажира да проведе събитие на високо равнище относно изборите през втората половина на 2023 г. и да обедини различни органи, свързани с изборите, за да се справи с предизвикателствата, описани в пакета.

¹⁶ Примерите за проекти включват:

- [Бъдещето е наше: хората с увреждания наново изграждат демокрацията.](#)
- [Амбиции. Права. Принадлежност. Ключови елементи за приобщаване на хората с интелектуални затруднения.](#)

¹⁷ През 2010 г. FRA публикува доклад със заглавие „Правото на политическо участие на хората с проблеми с психичното здраве и на хората с интелектуални затруднения“. През 2014 г. агенцията разработи и попълни с данни показатели за правата на човека във връзка с правото на политическо участие на хората с увреждания. Освен това FRA публикува пет инфографики, за да повиши осведомеността относно правото на глас на хората с увреждания сред ключовите участници. В документ, публикуван през 2019 г., са анализирани свързаните правни реформи в държавите членки от 2014 г. насам.

2) повишаване на осведомеността относно правата; 3) постигане на по-голяма достъпност по отношение на политическото участие; 4) разширяване на възможностите за участие.

Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите участва активно в подготовката на това ръководство, включително в рамките на специална подгрупа. Изборните практики, предназначени да отговорят на нуждите на хората с увреждания, многократно са били обсъждани от държавите членки в тази мрежа и са неразделна част от усилията на Комисията да помогне на хората да упражняват своите избирателни права⁽¹⁸⁾.

В този контекст 22 държави членки изпратиха коментари относно избирателните рамки и практиките за участие в избори на хора с увреждания. При проучването беше установено, че съществуват голям брой практики, които да гарантират, че изборите са достъпни за всички.

За да подпомогне подготовката на това ръководство, мрежа от учени в областта на гражданството изготви проучване относно участието на граждани с увреждания в изборите⁽¹⁹⁾. Това ръководство се основава и на проучването за политическото участие на хората с увреждания⁽²⁰⁾, изготвено през 2018 г. и актуализирано през 2021 г.⁽²¹⁾ от Академичната мрежа относно правата, свързани с европейското гражданство.

Комисията проведе и *ad hoc* консултации с групи, подпомагащи участието на граждани с увреждания⁽²²⁾.

Успоредно с това ръководство Комисията подготви сборник с практики за електронно гласуване, както е обявено в Плана за действие за европейската демокрация⁽²³⁾ и стратегията за правата на хората с увреждания. По-конкретно

¹⁸ На 24 януари 2022 г. държавите членки обсъдиха мерки за подобряване на физическия достъп до избирателните секции, оказване на помощ на място, инструменти за подпомагане на изборите и алтернативни методи на гласуване. На 21 септември 2022 г. представител на Европейския форум на хората с увреждания представи доклада за 2022 г. на Европейския форум на хората с увреждания относно политическото участие на хората с увреждания. На 12 юни 2023 г. Европейският форум на хората с увреждания представи проект, финансиран от ЕС, който има за цел да увеличи дела на хората с увреждания, участващи в европейските избори през 2024 г.

¹⁹ [Проучване относно участието на граждани с увреждания в изборите.](#)

²⁰ [Проучване относно политическото участие на хора с увреждания.](#)

²¹ [Проучване относно политическото участие на хора с увреждания. Актуализирана версия на доклада от 2018 г.](#)

²² На 16 май и 10 юни 2022 г. и на 18 април и 2 май 2023 г. се проведеха срещи с Европейския форум за хората с увреждания (EDF) относно политическото участие на хората с увреждания. EDF участва в срещата на европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите на 21 септември 2022 г. Срещи с представители на Organización Nacional de Ciegos Españoles се проведеха на 10 ноември 2022 г. (комисар Дали), 25 ноември 2022 г. (ГД „Правосъдие и потребители“) и 7 февруари 2023 г. (ГД „Правосъдие и потребители“). На 17 ноември 2023 г. се проведе *ad hoc* заседание на Платформата за хората с увреждания.

²³ [План за действие за европейската демокрация.](#)

в сборника⁽²⁴⁾ се разглеждат проблемите на достъпността на обрънатите към избирателя елементи на машините за гласуване, използвани в избирателните секции, и интерфейса на онлайн гласуването, което също е полезен метод на гласуване за хора с увреждания.

2. Основни проблеми пред гражданите с увреждания

Отговорност на държавите членки е да определят критериите за съответствие и процедурите за оценяване, необходими за признаването на статута на лице с увреждане. Те отговарят и за определянето на това кой има право да гласува и да се кандидатира на избори, в съответствие със законодателството на ЕС и съответните международни стандарти. Гражданите с увреждания са изправени пред голям брой закони, административни и институционални пречки пред активното включване в демократичния живот. Гражданите с интелектуална недостатъчност са изправени пред особено големи препятствия при упражняването на политическите си права, с оглед на множество правни и административни пречки. Други характеристики, като възраст и пол, и фактори като социално-икономически статус и ниски финансови средства също оказват влияние върху нивото на политическо участие на гражданите с увреждания. Въпреки значителните усилия, положени на различни равнища за справяне с тези проблеми, като преразглеждане на нормативната уредба, увеличаване на достъпа до изборни материали и помещения, предстои много работа в подкрепа на упражняването на демократичните и избирателни права на гражданите с увреждания⁽²⁵⁾.

Основните опасения, отразени в съществуващата литература, както и от заинтересованите страни, са свързани със следните пречки:

- **физически пречки** (в това число недостъпни избирателни секции, недостатъчни условия за гласуване за лица, живеещи в институции за настаняване, в институции за дългосрочни грижи или болници, или за лица, които не могат да напускат домовете си, пречки пред придвижването и недостъпни материали, използвани при избори, като бюлетини, кабинки за гласуване или машини за гласуване, ограничени възможности за гласуване);
- **информационни пречки** (в това число липса на достъп до политически кандидати и партийна информация, липса на познания за изборния процес — къде, кога и как да се гласува);
- **пречки пред оказването на помощ** (в това число ограничено оказване на помощ при гласуване, липса на обучение на персонала в избирателните секции за това как да предоставят помощ и ограничения за това на кого се предоставя помощ);

²⁴ [Сборник с практики за електронно гласуване и други практики в областта на ИКТ.](#)

²⁵ [Проучване относно политическото участие на хора с увреждания.](#)

- **обществени пречки** (в това число стереотипи за гражданите с увреждания, нагласи и мнения на лицата, полагащи грижа/асистентите и наличието на мрежи за подкрепа и достъпа до тях)⁽²⁶⁾.

3. Уредба на ЕС

3.1. Договори

В член 10 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) е предвидено, че „при определянето и осъществяването на своите политики и дейности Съюзът се стреми да се бори срещу всяка форма на дискриминация, основана на [...] увреждане“.

Съгласно член 19, параграф 1 от ДФЕС, „без да се засягат другите разпоредби на Договорите и в рамките на правомощията, които те предоставят на Съюза, Съветът може с единодушие, в съответствие със специална законодателна процедура и след одобрение от Европейския парламент, да приема необходимите мерки за борба с дискриминацията, основана на [...] увреждане“.

Съгласно член 19, параграф 2 от ДФЕС „[...] Европейският парламент и Съветът могат, в съответствие с обикновената законодателна процедура, да приемат основните принципи на мерките за стимулиране на Съюза, с изключение на хармонизиране [...] за подкрепа на действията на държавите членки по осъществяването на целите, посочени в параграф 1“.

3.2. Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания

ЕС е страна по Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на хората с увреждания (КПХУ на ООН). Следователно, в обхвата на правомощията на Съюза, разпоредбите на тази конвенция са неразделна част от правния ред на ЕС.

Съгласно член 29 от КПХУ на ООН държавите — страни по конвенцията, трябва да осигурят подходящи, достъпни и лесни за разбиране и ползване процедури, съоръжения и материали за гласуване.

Съгласно КПХУ на ООН държавите — страни по конвенцията, са задължени да защитават правото на хората с увреждания на тайно гласуване в избори и референдуми без сплашване и правото да се кандидатира в избори, да заемат ефективно изборни длъжности и да упражняват всички публични функции на всякакви равнища на държавното управление, като улесняват достъпа им до подпомагащи и нови технологии, където това е подходящо.

От държавите членки се изисква да гарантират свободното волеизявление на хората с увреждания като гласоподаватели. За целта, при необходимост и по

²⁶ [Проучване относно участието на граждани с увреждания в изборите.](#)

тяхна молба, държавите членки трябва да допускат лице по техен избор да им оказва помощ при гласуването.

В Общ коментар № 2 относно член 9 от Конвенцията ООН за правата на хората с увреждания, приет от Комитета за правата на хората с увреждания⁽²⁷⁾ на 11 април 2014 г., се посочва, че също така е важно да бъдат достъпни политическите срещи и материалите, използвани и създавани от политическите партии или отделните кандидати, участващи в публични избори.

3.3. Хартата на основните права на ЕС

Съгласно член 21 от Хартата на основните права на Европейския съюз („Хартата“) е забранена дискриминацията на каквато и да е основа, включително увреждане.

В член 26 от Хартата, относно интеграцията на хората с увреждания, се посочва, че ЕС признава и зачита правото на хората с увреждания да се ползват от мерки, които осигуряват тяхната автономност, социалната и професионалната им интеграция и участието им в живота на общността. Както е подчертано от Съда на ЕС в *Glatzel*⁽²⁸⁾, делата може да бъдат отнесени до Съда въз основа на член 26 с цел тълкуване и преглед на законността на законодателните актове на ЕС, които прилагат залегналия в този член принцип, а именно интеграцията на хората с увреждания.

Член 39 и член 40 от Хартата се отнасят до правото на гражданите да избират и да бъдат избирани в изборите за Европейския парламент и в местните избори.

В член 53 от Хартата е установено, че правата, посочени в нея, се тълкуват в съответствие с международното право и международните споразумения, по които Съюзът или всички държави членки са страни. Това включва Европейската конвенция за защита на правата на човека (ЕКПЧ) и КПХУ на ООН. По-специално правото на недискриминация, заложено в член 21 от Хартата, следва да се тълкува, като се вземе предвид съдебната практика на Европейския съд по правата на човека.

3.4. Избирателно право на ЕС

По отношение на процедурата за избор на членове на Европейския парламент, в член 223, параграф 1 от ДФЕС е предвидено, че, първо, Европейският парламент изготвя предложение за установяване на необходимите разпоредби за избиране на неговите членове чрез всеобщо пряко избирателно право, съгласно уеднаквена процедура във всички държави членки или в съответствие

²⁷ [С Конвенцията се създава Комитета по КПХУ, независим орган, който контролира прилагането на този договор.](#)

²⁸ [C-356/12, Glatzel.](#)

с принципите, общи за всички държави членки. Второ, отговорност на Съвета на ЕС е да установи необходимите разпоредби.

В Акта от 1976 г. за избиране на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори⁽²⁹⁾ са определени общите принципи, приложими за избирането на членовете на Европейския парламент чрез всеобщо пряко избирателно право.

В член 8, параграф 1 от този акт е предвидено, че при спазване на другите разпоредби „избирателната процедура във всяка една от държавите членки се урежда от разпоредбите на националното право“.

На 3 май 2022 г. Европейският парламент прие проект на законодателен акт, който ще отмени Акта от 1976 г. за избиране на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори и ще го замени с нов регламент на Съвета относно избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори⁽³⁰⁾. Това ще включва мерки, които да дадат възможност на хората с увреждания да участват в изборния процес наравно с другите, включително хората, обявени за недееспособни⁽³¹⁾. В него също така се предлага държавите членки да бъдат задължени да предприемат подходящи мерки, за да помогнат на хората с увреждания да упражняват правото си на глас, независимо и тайно, или с помощта на лице по техен избор.

Междуинституционалните обсъждания по този текст продължават.

3.5. Право на глас на мобилните граждани на ЕС

Съгласно член 20, параграф 2, буква б) и член 22 от ДФЕС гражданите на държавите — членки на ЕС: а) имат правото да избират и да бъдат избирани в изборите за Европейски парламент, както и б) имат правото да избират и да бъдат избирани в общинските избори в държавата членка, в която пребивават. Тези две права са предоставени и съгласно Хартата⁽³²⁾.

²⁹ [Акт за избиране на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори. Консолидиран текст.](#)

³⁰ [Предложение за РЕГЛАМЕНТ НА СЪВЕТА за избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори и за отмяна на Решение 76/787/ЕОВС, ЕИО, Евратом на Съвета и на Акта за избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори, приложен към това решение.](#)

³¹ „Всеки гражданин на Съюза, навършил 16 години, **включително лицата с увреждания, независимо от тяхната дееспособност**, има правото да гласува на изборите за Европейски парламент, без да се засягат съществуващите конституционни разпоредби, установяващи минимална възраст за гласуване от 18 или 17 години.“

³² В резултат на това всяко ограничение следва да е в съответствие с член 52 от Хартата на основните права на ЕС и по-специално следва да бъде предвидено в закон и да зачита основното съдържание на същите права и свободи. Освен това ограничения могат да бъдат налагани само ако са необходими и ако действително отговарят на признати от ЕС цели от общ интерес или на необходимостта да се защитят правата и свободите на други хора, при спазване на принципа на пропорционалност.

В членове 20 и 22 от ДФЕС е предвидено, че гражданите на ЕС, пребиваващи в държава членка, на която не са граждани („мобилни“ граждани на ЕС), могат да упражняват тези права при същите условия, както и гражданите на тази държава. В резултат на това националните закони, определящи условията за упражняване на правото на глас в чисто национално измерение, следва да се прилагат и за мобилните граждани на ЕС по отношение на местните избори и изборите за Европейски парламент.

В Директива 93/109/ЕО⁽³³⁾ и Директива 94/80/ЕО⁽³⁴⁾ са определени условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в избори за Европейски парламент и в месни избори от мобилни граждани на ЕС.

На 25 ноември 2021 г. Комисията прие пакет от мерки за укрепване на демокрацията и опазване на честността на изборите. Това включваше две преработени законодателни предложения, в които се съдържат подробни разпоредби относно изборителните права на мобилните граждани на ЕС⁽³⁵⁾.

С помощта на тези инициативи се актуализират, поясняват и затвърдяват правилата за справяне с трудностите, пред които са изправени мобилните граждани на ЕС, включително гражданите с увреждания. Целта е да се осигури широко и приобщаващо участие в изборите, да се окаже подкрепа на тези групи лица при упражняването на техните права и да се опази честността на изборите. Тези инициативи също изискват от държавите членки да направят информацията за изборите достъпна за мобилните граждани на ЕС с увреждания чрез използване на подходящи средства, режими и формати на комуникация. В тях е предвидено мобилните граждани на ЕС да имат равен достъп до възможности за дистанционно и електронно гласуване при същите условия като гражданите на тази държава членка. Междуетностителните обсъждания на тези текстове продължават.

3.6. Прозрачност на политическата реклама

В предложението си относно прозрачността и таргетирането на политическото рекламиране⁽³⁶⁾, част от същия законодателен пакет, Комисията също така взе предвид необходимостта обявленията за прозрачност, които ще придружават политическите реклами, да бъдат достъпни за хората с увреждания.

³³ [Директива 93/109/ЕО на Съвета от 6 декември 1993 г. за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в избори за Европейски парламент от граждани на Съюза, пребиваващи в държава-членка, на която не са граждани.](#)
[Консолидиран текст.](#)

³⁴ [Директива 94/80/ЕО на Съвета от 19 декември 1994 година за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избирани в общински избори от гражданите на Съюза, пребиваващи в държава членка, на която не са граждани.](#)
[Консолидиран текст.](#)

³⁵ [Демокрация и изборителни права \(europa.eu\).](#)

³⁶ [Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно прозрачността и таргетирането на политическото рекламиране.](#)

Междуинституционалните обсъждания по този текст продължават.

3.7. Други текстове от правото на Съюза

Сред другите приложими текстове от правото на Съюза са Директива (ЕС) 2019/882⁽³⁷⁾ (Европейски акт за достъпността) за изискванията за достъпност на продукти и услуги, Директиви 2014/24/ЕС⁽³⁸⁾ и 2014/25/ЕС⁽³⁹⁾ на Европейския парламент и на Съвета за обществените поръчки, Директива (ЕС) 2016/2102⁽⁴⁰⁾ (Директива за достъпност на уебсайтовете) и Директива 2010/13/ЕС⁽⁴¹⁾ (Директива за аудиовизуалните медийни услуги).

В член 3, параграф 1 от Европейския акт за достъпността е дадено определение за хората с увреждания като „лица с трайна физическа, умствена, интелектуална или сетивна недостатъчност, която при взаимодействие с различни пречки би могла да възпрепятства тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото равноправно с останалите“. В предложението си относно европейската карта за хора с увреждания и европейската карта за паркиране за хора с увреждания Комисията предложи да се използва същото определение⁽⁴²⁾.

³⁷ [Директива \(ЕС\) 2019/882 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 г. за изискванията за достъпност на продукти и услуги.](#)

³⁸ [Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 г. за обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО.](#)

³⁹ [Директива 2014/25/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 г. относно възлагането на поръчки от възложители, извършващи дейност в секторите на водоснабдяването, енергетиката, транспорта и пощенските услуги и за отмяна на Директива 2004/17/ЕО.](#)

⁴⁰ [Директива \(ЕС\) 2016/2102 на Европейския парламент и на Съвета от 26 октомври 2016 г. относно достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от общественения сектор.](#)

⁴¹ [Директива 2010/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 10 март 2010 г. за координирането на някои разпоредби, установени в закони, подзаконови и административни актове на държавите членки, отнасящи се до предоставянето на аудиовизуални медийни услуги \(Директива за аудиовизуалните медийни услуги\).](#)

⁴² [Предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета за установяване на европейската карта за хора с увреждания и на европейската карта за паркиране за хора с увреждания.](#) Съдът на ЕС е коментирал понятието/дефиницията за увреждане в няколко дела, като например: Дело C-13/05, *Chacón Navas срещу Eurest Colectividades SA*, ECLI:EU:C:2006:456; Дело C-303/06, *Coleman срещу Attridge Law*, ECLI:EU:C:2008:415; Съединени дела C-335/11 и C-337/11, *HK Danmark, действащо от името на Jette Ring срещу Dansk almennyttigt Boligselskab и HK Danmark, действащо от името на Lone Skouboe Werge срещу Dansk Arbejdsgiverforening, действащо от името на Pro Display A/S (Ring and Skouboe Werge)*, ECLI:EU:C:2013:222; Дело C-363/12, *Z срещу A Government department, The Board of management of a community school*, ECLI:EU:C:2014:159; Дело C-354/13, *FOA действащо от името на Karsten Kaltoft*, ECLI:EU:C:2014:2463; Дело C-395/15, *Daouidi срещу Bootes Plus SL и други*, ECLI:EU:C:2016:917; Дело C-270/16, *Ruiz Conejero*, ECLI:EU:C:2018:17; Дело C-406/15 *Milkova*, ECLI:EU:C:2017:198.

4. Международни стандарти, които се прилагат в държавите — членки на ЕС

В допълнение към КПХУ на ООН, по която са страни както ЕС, така и неговите държави членки, държавите — членки на ЕС, са се ангажирали да спазват няколко международни стандарта, свързани с изборителните права на хората с увреждания.

Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“)⁽⁴³⁾, в която е заложено правото на свободни избори, е приложима и в контекста на изборителните права на хората с увреждания.

В Резолюция 2155(2017) на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа относно политическите права на хората с увреждания е отправен призив към държавите членки да предприемат конкретни и специфични мерки, с които да улеснят достъпа на хората с увреждания до гласуване и участие в изборите⁽⁴⁴⁾.

Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) разгледа съвместимостта на разпоредбите относно изборите на Европейската конвенция за правата на човека с лишаването от права на лица, поставени под запрещение, в няколко случая. По делото *Alajos Kiss срещу Унгария*⁽⁴⁵⁾ и по-наскоро по делото *Анатолий Маринов срещу България*⁽⁴⁶⁾ ЕСПЧ стига до извода, че неселективното отнемане на изборителни права, без съдебна оценка на индивидуална основа и единствено въз основа на наличието на психично разстройство, налагащо ограничено запрещение, не може да се счита за съвместимо с легитимните основания за ограничаване на правото на глас. Той не установи нарушение на Конвенцията по делата *Strøbye u Rosenlind срещу Дания*⁽⁴⁷⁾ и *Саатаño Valle срещу Испания*⁽⁴⁸⁾, където лишаването от изборителни права на лица под запрещение се основава на задълбочени и индивидуални съдебни оценки. ЕСПЧ счете също, че не може да се изключи възможността пропускът на органите да осигурят подходящ достъп до изборителните секции на ползвателите на инвалидни колички да засегне правото им на зачитане на личния и семейния живот, както е предвидено в член 8 от Конвенцията⁽⁴⁹⁾.

Венецианската комисия публикува преработена тълкувателна декларация към Кодекса за добри практики по изборни въпроси относно участието на хората с увреждания в избори⁽⁵⁰⁾. Тази декларация допълва петте принципа, залегнали в основата на европейското изборително наследство: всеобщо, равно, свободно,

⁴³ [Европейска конвенция за правата на човека \(coe.int\)](https://www.coe.int/).

⁴⁴ [Политическите права на хората с увреждания: демократичен въпрос.](#)

⁴⁵ [Дело Alajos Kiss срещу Унгария.](#)

⁴⁶ [Дело Anatoliy Marinov срещу България.](#)

⁴⁷ [Дело Strøbye u Rosenlind срещу Дания.](#)

⁴⁸ [Дело Саатаño Valle срещу Испания.](#)

⁴⁹ [Дело Мбжа срещу Полша, 2006 г.](#)

⁵⁰ [Преработена тълкувателна декларация към Кодекса за добри практики по изборни въпроси относно участието на хората с увреждания в избори.](#)

тайно и пряко изборително право, за да се гарантира, че хората с увреждания имат възможност да упражняват правото си на глас наравно с останалите.

Една от дейностите на Бюрото за демократизация и права на човека (БДПЧ) към Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) е да наблюдава избори. В своите мисии за наблюдение на изборите БДПЧ оценява достъпността на информационните материали, листите на кандидатите, бюлетините и изборителните секции. БДПЧ все по-често се позовава на КПХУ на ООН в своите доклади от наблюдението на избори, в допълнение към Документа от Копенхаген на ОССЕ и стандартите на Съвета на Европа като Кодекса за добри практики по изборни въпроси, публикуван от Венецианската комисия, и преработената тълкувателна декларация относно участието на хората с увреждания в изборите и последиците от съдебната практика на ЕСПЧ⁽⁵¹⁾.

5. Среди, подкрепящи участието в избори

За да се подпомогне участието в изборите на хората с увреждания, е необходим многостранен подход, с помощта на който да се повиши цялостната достъпност на средата, услугите и информацията, с които хората с увреждания взаимодействат.

В следващите точки са представени добрите изборни практики на държавите членки. В приложение I, което е разработено въз основа на тези добри практики, е включен практически списък за проверка на различните точки, които трябва да бъдат разгледани.

5.1. Разработване на конкретни политики

Трябва да се разработят конкретни политики с участието на различни субекти, включително компетентни органи на национално, регионално и местно равнище, органи по въпросите на равенството и органи, отговорни за провеждането на изборите.

Няколко държави членки са разработили такива политики. Например в Нидерландия през 2021 г. и 2022 г. Министерството на вътрешните работи и отношенията в Кралството създаде план за действие за достъпно гласуване в сътрудничество с организации на хора с увреждания и други групи, защитаващи определени интереси, Сдружението на нидерландските общини, Нидерландското сдружение за интересите на гражданите, Изборителния съвет и Министерството на здравеопазването, социалните грижи и спорта. Целта на плана беше да се подобри достъпността на изборителните секции, да се осигури информация за гласуването, която е по-разбираема за всички, да се информират по-добре членовете на изборителната секция относно

⁵¹ За повече информация вж. [статията „Избори“](#) на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ).

достъпността и да се насърчат политическите партии да говорят и пишат на прост език в предизборните си кампании.

В своята Национална стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. Малта очерта действия за подкрепа на кандидати с увреждания на местни, национални и европейски избори. Представители на Избирателната комисия, политическите партии и кандидатите с увреждания работят в тясно сътрудничество с Комитета за правата на хората с увреждания с цел разработване и прилагане на подкрепящи законодателни и политически мерки до 2026 г.

Голяма част от работата, извършвана от органите, отговорни за провеждането на изборите, се върти около етапа на планиране на изборите. Чрез цялостно планиране и конкретни политики и мерки тези органи могат да помогнат да се гарантира, че изборите са отворени за всички, и да помогнат за увеличаване на участието на хората с увреждания, особено когато това е междусекторна цел, интегрирана в оперативните планове на изборите.

5.2. Повишаване на осведомеността и промяна на нагласите

Държавите членки са възприели различни подходи в подкрепа на избирателните права на хората с увреждания, участващи в изборния процес. В няколко държави членки няколко органа на различни равнища, включително органи по въпросите на равенството и органи, отговорни за провеждането на изборите, работят за увеличаване на участието в изборите и осведомеността за политическите процеси на хората с увреждания. Това включва организиране на срещи, провеждане на специални информационни кампании, създаване на комуникационни материали, учебни материали за подготовка за гласуване и брошури с лесен за четене език, снимки и диаграми.

В своята Национална стратегия за правата на хората с увреждания, *„Справедлива Румъния“*, за периода 2022—2027 г.⁽⁵²⁾ Румъния се ангажира да проведе информационна кампания за хората с увреждания по отношение на участието в избори и референдуми, в сътрудничество с представителни организации на хората с увреждания. Може да бъде полезно да се повиши осведомеността с помощта на видеоматериали, предназначени за хората с увреждания, каквито има във Финландия⁽⁵³⁾.

Новосъздадената Избирателна комисия на Ирландия, An Coimisiún Toghcháin, има нова функция, свързана с обучението и повишаването на осведомеността на гласоподавателите, като работи за увеличаване на участието в ирландските демократични процеси и насърчаване на осведомеността за тях. Като част от

⁵² [Strategia națională „O Românie echitabilă”, 2022—2027 — Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Persoanelor cu Dizabilități \(gov.ro\).](#)

⁵³ Вж. например [Уле излъчва дебатите във връзка с местните избори на „лесен фински“](#).

мисията си за ангажиране на обществеността, тя ще насърчава участието в изборите на необхванати групи като хората с увреждания⁽⁵⁴⁾.

Други субекти извършват дейности за повишаване на осведомеността. Например Европейският форум за хората с увреждания координира проект, финансиран от ЕС, с наименование „Права на хората с увреждания на европейските избори“ (DREE), който има за цел да увеличи политическото участие на хората с увреждания в европейските избори през 2024 г. Заедно със седем национални членуващи сдружения, проектът DREE създава условия за хората с увреждания и ги мобилизира да бъдат избиратели, кандидати и застъпници⁽⁵⁵⁾.

През 2011 г. Inclusion Europe осъществи проекта *Насърчаване на многообразието за активно участие в европейските избори*, финансиран по програма „Основни права и гражданство“, с който беше повишена осведомеността за пречките пред достъпността на изборите за хората с увреждания в Европа. Също така беше разработено национално ръководство⁽⁵⁶⁾, озаглавено *Гласуване за всички!*, Препоръки за достъпни избори в Европа⁽⁵⁷⁾, и колекция от добри практики за достъпни избори в Европа⁽⁵⁸⁾, публикувана на английски, френски и чешки език. За следващите избори за Европейски парламент Inclusion Europe ще проведе кампания за повишаване на осведомеността, насочена към жените с интелектуални затруднения и политическото участие. Кампанията ще включва поредица от интервюта със самозастъпници, жени с увреждания в политиката, за да се чуе тяхната обратна връзка относно важността на гласуването и избирането за жени с увреждания. Тя ще популяризира видеоклипове за гласуване, по въпроса за попечителството и ще повиши информираността за изборите сред хората с увреждания чрез провеждане на комуникационна кампания.

5.3. Сътрудничество с организации, подкрепящи правата на хората с увреждания

В повечето държави членки организациите, подкрепящи правата на хората с увреждания, участват във всички етапи на изборния цикъл чрез активен диалог и сътрудничество със съответните органи. Тези организации например са част от процеса на обсъждане и разработване на нови правила за оказването на помощ при гласуване или в оценката на правилата за оказването на помощ във връзка с конкретни избори.

В Хърватия и Испания организациите на хората с увреждания участват в съвместни проекти за подкрепа на гласоподавателите с увредено зрение чрез

⁵⁴ [Законоустановената независима избирателна комисия на Ирландия.](#)

⁵⁵ [„Права на хората с увреждания на европейските избори“ \(DREE\).](#)

⁵⁶ [Създаване на успешни кампании за по-достъпни избори \(inclusion-europe.eu\).](#)

⁵⁷ [Препоръки за достъпни избори в Европа.](#)

⁵⁸ [Добри практики за достъпни избори в Европа.](#)

създаване на звукозаписи на списъка с кандидати или в подкрепа на гласоподаватели с увреждания на зрението и слуха. Те осигуряват тази подкрепа чрез преводачи, които ги придружават от дома до изборителната секция и обратно, като осигуряват превод на жестомимичен език или друг специфичен превод и като им помагат при попълването на бюлетините.

Организациите на хората с увреждания също могат да помогнат при подготовката на официални изборни материали и обучение, включително специфична за изборите информация на разбираем език, както е направено в Литва, Люксембург и Португалия, и лесни за разбиране карти за гласуване, както в Унгария. Те също така провеждат свои собствени инициативи за насърчаване на достъпността на изборите. Те например разпространяват информация за достъпността на изборителните секции и осигуряват обучение на служителите, ангажирани с провеждането на изборите, относно достъпността. Министерството на правосъдието на Финландия подкрепя предоставянето на информация за изборите на хората с увредено зрение заедно с Финландската федерация на хората с увредено зрение. В Испания достъпната процедура за гласуване за хората с увредено зрение, използващи брайловата азбука за четене и писане, се прилага в сътрудничество с ONCE (националната организация на слепите в Испания⁽⁵⁹⁾). Сътрудничеството между испанските органи и организациите на хората с увреждания за премахване на пречките, срещани по време на изборния процес, също доведе до използването на достъпни табели в изборителните секции и лесно за четене ръководство за членовете на изборителните секции.

В няколко държави членки достъпността на изборителните секции се оценява с използване на типови списъци за проверка, създадени съвместно от компетентните органи и организациите на хората с увреждания или разработени от самите организации. Такива организации могат също така да оказват подкрепа на органите, като изготвят въпросници, както правят в Латвия, насоки, както правят в Белгия и Румъния, и като издават препоръки, събират и изпращат обратна връзка относно достъпността на изборителните секции и изборните материали. Те могат също така да участват в извършването на проверки на изборителните секции, за да установят дали са достъпни, както правят в Литва.

В други държави членки като Хърватия, Ирландия, Румъния и Испания сътрудничеството с организациите на хората с увреждания е приело официална форма чрез сключване на специални споразумения или чрез създаване на работни групи.

В резултат на споразумението, подписано през 2021 г. между Министерството на вътрешните работи на Испания и сдружението *Plena Inclusión España* (Пълно приобщаване в Испания), стартира пилотен проект⁽⁶⁰⁾ за достъпни указателни

⁵⁹ [Уебсайт на ONCE.](#)

⁶⁰ [Достъпност.](#) Elecciones Generales Julio 2023.

обозначения по време на последните местни избори през 2023 г.⁽⁶¹⁾ Той включваше разпространение на плакати за насърчаване на когнитивната достъпност (за хора с интелектуални затруднения и възрастни хора) в избирателните секции в град Мадрид, проект, който включваше и сътрудничество с правителствената делегация в Мадрид. Проектът, реализиран и на последните парламентарни избори, се състоеше от общо седем пиктограми, проектирани от *Plena Inclusión* с цел улесняване на достъпа до мястото за гласуване, както и ръководство⁽⁶²⁾. Предвижда се при бъдещи покани за представяне на проектни предложения в този проект да бъдат включени и други градове.

5.4. Повишаване на достъпността и използваемостта на сградите

В повечето държави членки са приети специални изисквания, за да се гарантира, че хората с увреждания имат достъп до сградите. Сградите трябва да се използват безопасно и достъпът до тях за хора с физически увреждания не трябва да е затруднен. Една сграда може да се определи като достъпна, когато може да се използва по удобен, безопасен и независим начин от всички, включително хора с увреждания или групи, които се нуждаят от специални съоръжения или технически средства. Сградите и инфраструктурата трябва да разполагат с поне една достъпна пътека, която да осигурява безопасен и удобен достъп за хора с намалена подвижност.

5.5. Обучение и специална подкрепа за служителите, ангажирани с провеждането на изборите

В няколко държави членки за служителите в избирателните секции са налични насоки и наръчници, обикновено изготвени в сътрудничество с организации на хората с увреждания, които предоставят информация как да се улесни гласуването на хората с увреждания, включително как да бъдат приети и как да се оказва помощ на избирателите с увреждания, съобразено с техния вид увреждане. Служителите в избирателните секции също така се обучават как да се свързват с хората с увреждания и да им помагат да упражняват своите избирателни права, по независим начин или с оказване на помощ⁽⁶³⁾. В Дания също така се правят тестове за служителите, ангажирани с провеждането на изборите, за да се проверят техните знания за това как да оказват помощ на избирателите. В Нидерландия хората с увреждания могат да бъдат доброволци и да управляват избирателни секции⁽⁶⁴⁾. В Хърватия се осигурява обучение на избирателните служители, за това как да помагат на гласоподавателите с увреждания, както и се публикува конкретна информация относно процедурите

⁶¹ 28 май 2023 г.

⁶² [Guía para señalar los colegios electorales.](#)

⁶³ Например в Белгия, Естония, Хърватия, Кипър, Дания, Ирландия, Литва, Португалия, Румъния, Испания, Швеция.

⁶⁴ [Достъпни и отворени за всички избори в Нидерландия.](#)

за гласуване за хората с увреждания, която се разпространява в изборителните комисии.

Испания осигурява специална помощ за хората с увреждания на зрението и слуха или с интелектуална недостатъчност, която се финансира с публични средства. Това включва лесни за четене наръчници и безплатна услуга с магнитна индукционна верига в изборителната секция за хората с увреден слух (потребители на слухови апарати), които са назначени за членове на изборителната секция (както пълноправни членове, така и заместници). Организира и безплатен превод на жестомимичен език за хора с увреждания на слуха, назначени за служители в изборителни секции, и за хора със зрителни и когнитивни увреждания, по тяхно желание⁽⁶⁵⁾.

6. Взаимодействие с хората с увреждания по време на изборния цикъл

6.1. Достъпност на официалната комуникация

Повечето държави членки (включително Австрия, Белгия, България, Чехия, Франция, Германия, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Нидерландия, Португалия, Румъния, Испания, Швеция) подготвят и разпространяват материали за обучение на изборителите и предоставят информация за изборите, включително за определени групи изборители, като хората с увреждания. Те предоставят информация за изборите в различни формати като видео, аудио, едър шрифт, брошури и листовки на лесен за четене език, брайлова азбука и „аудиокниги във формат Daisy“.

Уебсайтовете, предоставящи информация за изборите, трябва да отговарят на международните изисквания за достъпност, като например Насоките за достъпност на уебсъдържанието⁽⁶⁶⁾. Уебсайтовете постепенно стават все по-достъпни във всички държави членки. В някои случаи гласоподавателите могат да съобщават за проблеми с достъпността на такова съдържание чрез формуляр за контакт, както в Германия.

Някои държави членки също работят върху специални цифрови формати, като видеоклипове и приложения, за да помогнат за приобщаването на хората с увреждания и отстраняването на пречките. В други страни, като например Чехия, листовките включват QR кодове, които отвеждат до примерни бюлетини и видеоклипове на жестомимичен език, за хората с увреден слух. Финландия открива телефонна линия за изборите и услуга в WhatsApp преди всички избори. Гърция предоставя онлайн услуга, наречена „*Проверете къде да гласувате*“, където изборителите могат да попълнят формуляр с основна лична информация и автоматично да получат информация за изборителната секция, в която ще гласуват, включително адрес и карта за достъп до

⁶⁵ Тези услуги могат да бъдат заявени пред Районния изборителен съвет, в писмен вид и в рамките на седем дни от уведомяването за тяхното назначаване.

⁶⁶ [WCAG 2 Overview of the Web Accessibility Initiative \(WAI\) — W3C](#).

избирателната секция. В Литва по националните телевизионни канали и новинарски портали се излъчват видеоклипове, свързани с изборите, подготвени или поръчани от Централната избирателна комисия, и се превеждат на жестомимичен език.

В няколко държави членки, като например Франция и Гърция, медийните оператори се насърчават да направят достъпни всички свои програми, свързани с изборите: телевизионните новини, дебатите между кандидатите, предаванията и документалните филми за предизборните кампании и кандидатите. Те могат да постигнат достъпност чрез добавяне на субтитри (симултанни за предавания на живо) и превод на жестомимичен език. Френският медиен регулатор публикува ръководство с конкретни примери, насочени към подобряване на визуалното качество на превода на жестомимичен език⁽⁶⁷⁾. От френските доставчици на телевизионни услуги със средна годишна аудитория над 2,5 % от общата аудитория се изисква да предоставят достъп до всички предизборни новинарски програми на хората с увреден слух чрез предоставяне на субтитри или превод на жестомимичен език. За президентските избори във Франция всички кандидати трябва да предоставят достъпно телевизионно време най-малкото със субтитри, дори и когато кандидатите предоставят превод на жестомимичен език⁽⁶⁸⁾. Независим орган, отговарящ за определянето на правилата за кампанията в медиите, проверява за спазването на това задължение⁽⁶⁹⁾. Други френски доставчици на телевизионни услуги са задължени да улесняват достъпа (чрез субтитри или жестомимичен език) за хората с увреден слух до основните новинарски емисии за изборите в пиковите часове на гледане, както и да правят достъпни дебатите между кандидатите. Кандидатите, поканени да говорят в телевизионни платформи, също могат да проверят дали каналите наистина предоставят тези функции за достъпност⁽⁷⁰⁾.

Няколко държави членки (като Естония, Германия, Унгария и Литва) споделят информация за достъпността на избирателните секции чрез приложения за цифрови карти, на уебсайтовете на органите, отговорни за провеждането на изборите, или в известията за изборите, изпратени до избирателите.

В Германия предоставяната на гласоподавателите информация относно местоположението на избирателните секции съдържа няколко пиктограми, описващи разположението на избирателните секции, и включва телефонни номера.

⁶⁷ [Guide de mise en image de la Langue des signes française.](#)

⁶⁸ [Présidentielle 2022 : comment l'Arcom renforce l'accessibilité de la campagne électorale.](#)

⁶⁹ [Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique.](#)

⁷⁰ [Le vote des personnes en situation de handicap: l'accessibilité des opérations de vote. Les élections en France.](#)

Нидерландия предоставя онлайн инструмент⁽⁷¹⁾ за намиране на достъпни избирателни секции за хората с увреждания. Инструментът разполага с различни критерии за търсене, включително визуални помагала, слухови помощни средства, акустика, подходяща за хора с увреден слух, и други достъпни приспособления.

Франция също използва външни информационни табла за указване на местоположението и работното време на избирателните секции, които трябва да отговарят на конкретни изисквания, за да осигурят четимост и видимост на информацията.

В Испания избирателните секции трябва да бъдат правилно обозначени, включително трябва да посочват наличните достъпни приспособления и работното време.

В Унгария информационните кампании за гласоподавателите включват индивидуални уведомления за гласоподавателите и персонализирани съобщения за хората с увреждания. Те предоставят карти за гласуване на лесен за разбиране език и придружаващи лесни за четене материали по искане на гласоподавателя.

Нидерландия предоставя на общините и другите партньори цифров набор с инструменти, съдържащ няколко средства за комуникация за гласоподавателите с увреждания. Той предоставя информация какви приспособления има на разположение в избирателната секция, така че гласоподавателите да могат да гласуват самостоятелно. Той също така предоставя информация за изборите на достъпен език и на жестомимичен език чрез специален уебсайт. Наборът с инструменти съдържа например и цифрово достъпна версия на бюлетината за гласуване. За всички комуникационни материали за изборите се набляга на визуалната комуникация, доколкото е възможно, и използването на разбираем език. В сътрудничество с групи, защитаващи определени интереси, бяха разработени и предоставени комуникационни материали за хората с увреждания. Това включва инструкции как да се гласува с помощта на образци за гласуване, листовка и предизборен вестник за гласоподаватели с (леки) когнитивни нарушения, инфографика за помощните средства в избирателната секция, информативни видеоклипове на жестомимичен език, цифрово достъпна версия на бюлетината за гласуване и доказателство за пълномощно, достъпно онлайн, информация за приспособленията за достъп в избирателните секции на специален уебсайт. Освен това някои общини организират пробно гласуване в навечерието на изборите, за да дадат на гласоподавателите възможност да се „упражнят“ с гласуването и да гласуват самостоятелно в изборния ден.

Испания предоставя безплатен телефонен номер за обслужване на хората, които планират да използват достъпната процедура за гласуване —

⁷¹ Уебсайтът [Alle stembureaus in Nederland](#) съдържа информация за местоположението на избирателните секции и до каква степен те са (допълнително) достъпни.

брайловата азбука за четене и писане. Тази телефонна услуга също така предоставя информация за кандидатите в изборите и други аспекти на процедурата за гласуване.

Швеция предоставя „говорещ“ уебсайт за хората с увредено зрение и хората със затруднения при четене на текст (например хора с дислексия), за да могат да слушат информацията, прочетена на глас.

6.2. Достъпност на политическата реклама

Във Франция кандидатите се приканват да предоставят всички документи за предизборната кампания (напр. листовки) едновременно на печатен хартиен носител, на уебсайт (отговарящ на законовите изисквания за достъпност⁽⁷²⁾) и в достъпен формат с доказателствена сила, в съответствие с критериите за достъпност, определени в Закона за равните права и възможности от 2005 г. Освен това те трябва да се предлагат в лесна за четене и разбираема версия. Тези материали трябва да бъдат налични от началото на предизборната кампания до затварянето на избирателните секции⁽⁷³⁾.

В няколко държави членки, като Унгария и Испания, спонсорите трябва да гарантират, че политическата реклама е достъпна. От 2019 г. насам в Литва на всички избори Централната избирателна комисия информира кандидатите, че следва да вземат предвид нуждите на гласоподавателите с увреждания при подготовката на своите предизборни материали.

В Испания от политическите организации се изисква да гарантират, че публичните им дейности са достъпни за хората с увреждания и да предоставят достъпна информация, когато това е възможно. Това включва уебстраници, печатни материали във формат, достъпен за хората с увреждания, услуги за обслужване по телефона и аудиовизуални формати. Националните обществени телевизии и радиостанции са длъжни да осигурят безплатно време за политическа реклама на кандидатите, политическите партии, федерациите, коалициите и групите избиратели, които отговарят на специфичните нужди за достъпност на хората с увреждания.

За изборите за Европейски парламент през 2019 г. Германската асоциация на слепите и хората с увредено зрение тества използваемостта и читаемостта на използваните в предизборната кампания материали за потребителите на екранен четец. Те класираха материалите спрямо зададените критерии и изпратиха резултатите от тази оценка на политическите партии, участващи в изборите⁽⁷⁴⁾.

⁷² RGAA: référentiel général d'amélioration de l'accessibilité, décret No 2009-546 du 14 mai 2009 modifié en septembre 2019.

⁷³ [Le vote des personnes en situation de handicap: l'accessibilité des opérations de vote. Les élections en France.](#)

⁷⁴ [Церемония по връчване на сертификати — Германска асоциация на слепите и хората с увредено зрение.](#)

7. Универсален дизайн и разумни улеснения в изборния цикъл — процедури, приспособления и материали

7.1. Процедури по регистрация

Използването на процедури по регистрация в изборния процес, независимо от тяхната цел, предоставя възможности от критично значение за улесняване на взаимодействията между хората с увреждания и компетентните органи, включително чрез различни достъпни инструменти и средства, като достъпни хартиени и цифрови форми. Когато регистрацията се извършва лично, достъпността на местата и информацията е от първостепенно значение.

В по-голямата част от държавите членки регистрацията на гласоподавателите в националните избори е автоматична. Две държави членки, Кипър и Ирландия, използват активна регистрация на гласоподавателите, докато други използват онлайн инструменти, за да регистрират предпочитанието за конкретна процедура за гласуване или правото на такава, като например гласуване по пощата или мобилно гласуване. За да улеснят използването на тези инструменти, държавите членки въведоха изисквания за достъпност и гарантираха, че онлайн съдържанието е достъпно от различни устройства. Те също така са разработили опростени формуляри на ясен и ориентиран към потребителя език. В Кипър офисите на областните администрации, които обработват заявления за регистрация в избирателните списъци, са достъпни за хората с увреждания. Предоставянето на достъпна информация относно регистрацията на гласоподавателите, както е направено от няколко държави членки като Люксембург, също е от ключово значение за улесняването на този процес.

В някои държави членки кандидатите могат да се възползват от специална подкрепа, като например безвъзмездни средства в малък размер за превод на жестомимичен език и транспорт, които могат да улеснят подаването на документи, когато това се прави лично. В други държави членки, като Румъния⁽⁷⁵⁾, кандидатите също биха могли да събират подписи за подкрепа чрез електронни средства.

7.2. Повишаване на достъпността на избирателните секции, кабините за гласуване и избирателните кутии

В повечето държави членки са приети множество изисквания, за да гарантира, че хората с увреждания могат да гласуват в избирателната секция. Изискванията обхващат различни аспекти на процеса на гласуване и взаимодействието с гласоподавателите с увреждания в помещенията за

⁷⁵ В случай на парламентарни избори.

гласуване, изборните материали и изборния персонал⁽⁷⁶⁾. Това включва пристигане и влизане в избирателната секция, установяване на самоличността на гласоподавателя, подписване в избирателния списък, на ръка или по електронен път, влизане в кабина за гласуване, гласуване с хартиени бюлетини или с машини за гласуване, поставяне на хартиената бюлетина в избирателна кутия и напускане на избирателната секция. Няколко държави членки предоставиха подробни насоки и списъци за проверка, често разработени съвместно с организации на хората с увреждания, които обхващат критерии, вариращи от достъпността при придвижване с обществен транспорт до това дали има рампи и правило за пререждане на опашката. Малта например улеснява гласуването на хората с увреждания, като им дава предимство на опашката (в определен времеви диапазон) в съответната им избирателна секция.

В някои държави членки, като Австрия⁽⁷⁷⁾ и Унгария, всяка община трябва да осигури поне една избирателна секция, в която няма пречки. В други държави членки е задължително всички избирателни секции да бъдат достъпни, като например във Франция, Нидерландия, Испания и Словения. Други държави членки, като Гърция, се стремят, съгласно Националния план за действие за хората с увреждания, да създадат регистър на достъпните сгради на равнище община (първа степен на местно самоуправление), които ще се използват и като избирателни секции. В други държави членки, като Ирландия, служителите, ангажирани с провеждането на изборите, са задължени да създадат необходимите условия, за да осигурят достъп до избирателните секции, което включва осигуряване на подходяща маса и стол във всяка избирателна секция, разположени така, че да се гарантира тайната на вота и да се осигури по-удобна позиция за гласоподавателите, които ползват инвалидна количка, които имат физическо увреждане, зрително увреждане, или за по-възрастните гласоподаватели.

В няколко държави членки, като например Белгия, Люксембург и Нидерландия, местата за паркиране до избирателните секции трябва да отговарят на строги изисквания по отношение на обозначаване и повърхност. Избирателните секции трябва да бъдат достъпни с обществен транспорт. Хората с

⁷⁶ Австрия, Белгия, България, Германия, Дания, Естония, Франция, Финландия, Гърция, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Испания, Швеция и Словения.

⁷⁷ Съгласно Закона за изменение на закона за правото на глас от 2023 г. (*Wahlrechtsänderungsgesetz 2023*), считано от 2024 г. всички избирателни секции трябва да отговарят на рамковите условия, определени в параграф 6 „*Bundes-Behindertengleichstellungsgesetz*“ (Федерален закон за равните възможности за хората с увреждания). Съгласно тази разпоредба всички избирателни секции следва да бъдат достъпни без пречки за хората с увреждания, в зависимост от техническата осъществимост. Във всички случаи всяка сграда, в която се обособява избирателна секция, трябва да осигури най-малко една избирателна секция с кабините за гласуване, достъпна за хората с увреждания. Считано от 2028 г., във всички избирателни секции в Австрия (включително кабинетите за гласуване) трябва да е осигурен безпрепятствен достъп, без изключение.

увреждания, включително ползвателите на инвалидни колички, трябва да могат да влизат в избирателните секции, да се придвижват в тях и да ги напускат при нормални експлоатационни условия, ако е необходимо, като се осигурят временни или постоянни мерки (както в Белгия, Германия, Дания, Естония, Франция, Финландия, Ирландия, Литва, Люксембург, Нидерландия, Румъния, Швеция и Словения). Това включва приоритетно използване на едноетажни сгради, широки отвори за врати, които се управляват автоматично или лесно, рампи с нисък наклон, непрекъснати парапети, равни зони за маневриране пред вратите, достатъчно широки коридори, безпрепятствени маршрути, подходящо осветление, столове в зоната за изчакване, приспособени обозначения, направляващи повърхности, знаци с цветово кодиране и други подходящи средства за насочване на гласоподавателите с увредено зрение. В други държави членки, като например Франция, Дания, Люксембург, Нидерландия и Испания, на хората с увреждания се позволява да влизат с техните кучета водачи и кучета придружители.

В някои държави членки, като например Белгия, Испания⁽⁷⁸⁾ и Румъния⁽⁷⁹⁾, със закон за определени техническите спецификации за кабините за гласуване. Кабините за гласуване трябва да бъдат проектирани така, че да отговарят на нуждите на хората с увреждания, по-специално на ползвателите на инвалидни колички. В Люксембург, Франция и Италия, например, една от кабините, които се поставят във всяка избирателна секция, трябва да бъде проектирана за достъп за хора с увреждания. Това означава, че те трябва да имат определен минимален размер, да бъдат поставени в зона, в която има достатъчно пространство за въртене, и да бъдат оборудвани със специални средства, като хоризонтални опорни пръти, маси или рафтове на определена височина или регулируеми с достатъчно място за краката и добро осветление. Някои държави членки, като Нидерландия, също предлагат лупи за четене и осветление. Други инструменти, използвани за гласуване, като химикалки или моливи, трябва да бъдат лесно достъпни за хората с увреждания.

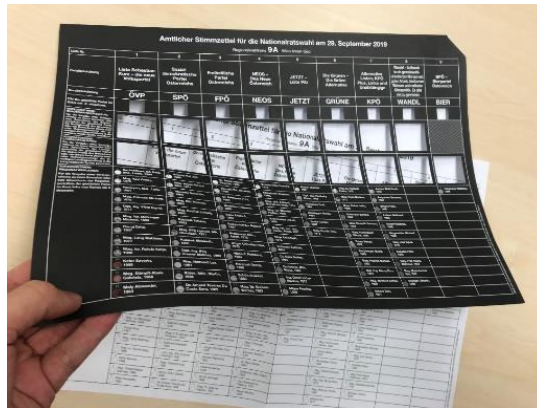
Достъпът до избирателните кутии също е важен, когато гласоподавателите трябва сами да пуснат бюлетините си в кутията. Избирателната кутия трябва да бъде лесно различима и поставена на място с безпрепятствен достъп и достатъчно пространство за маневриране. Процепът на избирателната кутия и таблото за управление на електронните машини за гласуване трябва да бъдат поставени на определена височина. Трябва да се осигури стъпало за хората, които не могат да достигнат до процепа на избирателната кутия, като същевременно се спазват изискванията за безопасност. Във Франция,

⁷⁸ Съгласно [Заповед INT/511/2022 от 3 юни](#) за изменение на разпоредбите на [Кралски указ 605/1999 от 16 април относно допълнителното регулиране на изборните процеси](#) кабините за гласуване трябва да са напълно достъпни.

⁷⁹ [Решение на Постоянния избирателен орган № 44/2016 относно задължителните минимални условия и минимално оборудване, с които трябва да разполагат местата, в които са разположени избирателни секции.](#)

например, има законово изискване кутиите във всяка избирателна секция да бъдат достъпни и за ползвателите на инвалидни колички.

В някои държави членки (като Естония) избирателните секции са оборудвани с маси и паравани, позволяващи на гласоподавателите да попълват бюлетината седнали или в инвалидна количка. Осигурени са лупи, които помагат на гласоподавателите при попълването на бюлетината и разчитането на списъка с кандидати. Предлагат се услуги за превод на жестомимичен език от разстояние, което дава възможност на използващите жестомимичен език гласоподаватели да общуват по-лесно с членовете на районната избирателна комисия. Във Франция, за да се даде възможност на незрящи хора или хора с увредено зрение да се подпишат на правилното място в избирателните списъци или на присъствените листове, се препоръчва използването на помощно средство за подписване с контрастен цвят (прозорче върху малка, пластична линейка).



Шаблон на хартиена бюлетина, използван в Австрия

7.3 Повишаване на достъпността на хартиените бюлетини

В Австрия, Дания⁽⁸⁰⁾, Унгария, Люксембург⁽⁸¹⁾, Германия, Словения, Ирландия, Португалия и Испания избирателните секции трябва да бъдат снабдени със специални шаблони за хартиените бюлетини, включително на брайловата азбука. В Нидерландия и Малта тези шаблони също са придружени от аудио оборудване или от разяснителен материал на хартия, както в Португалия и Испания, в който е обяснено как да се използва картата, как е структурирана бюлетината, кои кандидати и партии са се кандидатирали за изборите и коя дупка в картата да се използва за всеки кандидат.

⁸⁰ Само на референдуми, където може да се гласува само с „Да“ или „Не“.

⁸¹ В сътрудничество със Centre pour le développement des compétences relatives à la vue (CDV) правителството ще предостави на гласоподавателите с увредено зрение тактилен модел за гласуване в деня на изборите. Този тактилен модел за гласуване ще бъде на разположение във всяка избирателна секция и може също така да бъде поръчан от гласоподавателя директно от CDV, за да бъде предоставен на гласоподавателя, когато е избрал да гласува по пощата.

В Ирландия използването на брайловия шаблон се поддържа от телефонна линия, на която гласоподавателите могат да се обаждат, за да чуят съдържанието на хартиената бюлетина и реда на кандидатите. В Австрия, след последните законодателни промени, бюлетината беше подобрена чрез добавяне на фаска от едната страна за хората с увредено зрение и също така се планира въвеждането на шаблон за карта за гласуване. Чехия предоставя QR кодове в инструкциите за гласуване, приложени към изпратените по пощата бюлетини, като QR кодовете водят до видеоклип на жестомимичен език. Помощни средства, като например лупи за четене, се предоставят на гласоподавателите с увреждания в няколко държави членки, като Белгия и Нидерландия.

В Дания гласоподавателите, нуждаещи се от помощ, за да гласуват сами, могат да използват технически средства като по-дебела черна химикалка, която помага на гласоподавателя да види къде да отбележи бюлетината, лупа, която увеличава бюлетината и улеснява четенето, и LED лампа за по-добра светлина, която е полезна за всеки с намалено зрение. Гласоподавателят може да регулира яркостта, цвета и светлинната емисия на лампата. Тези средства се допълват от CCTV (вътрешна система за видеонаблюдение), която е специален вид лупа, която увеличава бюлетината на екрана и където гласоподавателят може да регулира увеличението и контраста. Освен това трябва да има регулируема маса, която да позволява на гласоподавателите в инвалидна количка да попълват бюлетината.



Папки за бюлетини, използвани в Литва.

Литва предоставя хартиени папки, обозначени на брайлова азбука, в които гласоподавателите могат да поставят стандартните хартиени бюлетини. В Малта всяка избирателна секция е оборудвана с устройство за аудио възпроизвеждане, което чете съдържанието на бюлетината. В Нидерландия гражданите, гласуващи от чужбина, използват редуцирана бюлетина. Те могат да изберат дали искат да получат бюлетината за гласуване по пощата или по електронна поща. Към бюлетината за гласуване се изпраща документ с партиите и кандидатите. Във всички избирателни секции са поставени широкоформатни списъци с кандидатите.

В Нидерландия гласоподавателите с когнитивни увреждания могат да получат (извън кабината за гласуване) обяснение как работи бюлетината. Много общини и организации на гражданското общество организират курсове за

обучение по гласуване преди изборите. Освен това избирателите с когнитивни увреждания могат да видят обяснения на определен уебсайт⁽⁸²⁾.

В Холандия се разработва нова бюлетина за гласуване. Тази бюлетина за гласуване ще отговаря в по-голяма степен на нуждите на хората с увреждания. Шрифтът е по-голям и по-лесен за четене. Добавени са логата на политическите партии, за да бъдат партиите по-видими и откриваеми. За новата бюлетина се разработва и универсален образец за хората с увредено зрение. Целта е общината да разполага с поне един образец, подкрепен със звукова кутия. В Румъния също така са разгледани начини за опростяване на бюлетините на хартиен носител, като са сведени до един лист хартия, което би могло да подобри достъпността като цяло, включително за гласоподавателите с увредено зрение⁽⁸³⁾.

7.4. Повишаване на достъпността на машините за гласуване

За местните избори през 2018 г. и федералните избори през 2019 г. Белгия разработи пилотен проект за добавяне на аудио модул в компютрите за електронно гласуване, който да позволи на хората с увредено зрение да гласуват самостоятелно. Този пилотен проект е разработен в тясно сътрудничество с организации и асоциации на хората с увреждания, представляващи хората с увредено зрение. Поради логистични причини този проект не може да бъде разгърнат в голям мащаб.

В България машините за гласуване станаха задължителни в избирателните секции в страната и чужбина, където има най-малко 300 гласоподаватели. Интерфейсът се състои от сензорен екран. След като гласоподавателят гласува, устройството отпечатва лист хартия като доказателство, което гласоподавателят трябва да провери. По този начин се осигурява възможност за ръчно преброяване на гласовете в случай на загуба на електронно запазените гласове. Съгласно Изборния кодекс на България се изисква машините за гласуване да са проектирани, внедрени и поддържани по начин, който осигурява, наред с другото, лесен и разбираем достъп до механизмите и методите за машинно гласуване, включително опростен достъп за гласоподаватели със зрителни или двигателни увреждания.

От влизането в сила на Закона за изменение ZVDZ-C на 20 май 2017 г. машините за гласуване за гласоподаватели с увреждания вече не се използват на изборите и референдумите в Словения⁽⁸⁴⁾. Законодателството беше изменено, за да се гарантира, че всички избирателни секции са напълно

⁸² [Как се осъществява гласуването?](#)

⁸³ [Сравнително проучване относно методите, процедурите и техническите инструменти, използвани от други държави за осигуряване на достъпност на изборните процеси за хора с увреждания](#), изготвено от Постоянния избирателен орган.

⁸⁴ Законодателят взе под внимание степента на използване на машините за гласуване при всеки избор, разходите за бюджета, свързани с използването на машините за гласуване, и разпоредбите в други държави — членки на ЕС.

достъпни за хора с увреждания. Освен това законодателят последва примери на други държави⁽⁸⁵⁾ и осигури възможност на хората с увреждания да гласуват по пощата в допълнение към гласуването в избирателните секции.

7.5. Допълнителни методи на гласуване

В няколко държави членки на гласоподавателите, които не могат да се явят в избирателната секция в деня на изборите, се позволява да гласуват предварително от дома си, от болница (както в Дания, Малта и Португалия) или от избирателна секция, открита преди деня на изборите (както в Австрия, Дания, Германия, Естония, Финландия, Латвия, Литва, Малта, Португалия, Словения и Швеция).

В няколко държави членки, като Австрия, Белгия, Дания, Германия, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва и Румъния, хората с увреждания имат възможност да гласуват в избирателна секция, до която имат достъп⁽⁸⁶⁾. В Нидерландия гласоподавателите не са разпределени в избирателни секции. Със своя пропуск те могат да гласуват във всяка избирателна секция в рамките на своята община. Специални избирателни секции се организират в болници и/или други здравни заведения в държавите членки, като например в Хърватия, Естония, Ирландия, Малта и Нидерландия.

В някои държави членки (като Хърватия, Дания, Чехия, Словения и Швеция) е възможно да се гласува извън избирателната секция — или от приземния етаж, или от входа на избирателната секция.

Мобилното гласуване, което означава, че избирателните кутии се занасят до местонахождението на гласоподавателя (дом, болница или друго място) от служител на администрацията, отговаряща за организирането на изборите, е метод, използван в няколко държави членки (като Австрия, България, Чехия, Дания, Естония, Хърватия, Унгария, Италия, Ирландия, Латвия, Литва, Португалия, Румъния, Словения и Швеция). В някои държави членки, сред които Финландия, Люксембург⁽⁸⁷⁾, Италия (някои общини), Португалия и Полша, на гласоподавателите, включително на хората с увреждания, се предоставя и безплатен транспорт до избирателните секции при определени условия. Белгия също така осигурява транспорт до избирателните секции.

Във всички държави членки хората с увреждания могат да получат помощ по време на процеса на гласуване. Има някои разлики по отношение на това кой има право да оказва помощ на гласоподавателя и условията, които

⁸⁵ Гласуване по пощата, както е предвидено в австрийското законодателство.

⁸⁶ Президентски избори.

⁸⁷ Потребителите на услугата за специален транспорт „Adapto“, които притежават карта „Adapto“, могат да пътуват до избирателната секция с услугата „Adapto“. Пътуванията до и от избирателната секция не се приспадат от квотата на годишните пътувания с „Adapto“, от която те се възползват. За да поискат такава услуга, потребителите могат да се обадят на услугата mobiliteit.lu на 2465-2465 или да направят резервация с помощта на мобилното приложение adapto.lu, като изберат „Избори/Wahlen“.

гласоподавателят трябва да изпълни. В повечето държави членки, като Австрия, Белгия, Дания, Германия, Унгария, Испания, Словения и Швеция, на гласоподавателите с увреждания помощ може да оказва всяко лице, на което те имат доверие, без ограничения.

Гласуването по пощата, в рамките на държавата или от чужбина, се предлага в 20 държави членки. Практиките за гласуване по пощата се различават в отделните държави от ЕС. Само в някои държави членки, като Германия и Испания, е позволено на всички гласоподаватели да гласуват по пощата. В държави членки като Австрия, Ирландия, Литва, Нидерландия и Словения този метод е ограничен до конкретни групи, като например гласоподаватели с увреждания или гласоподаватели в чужбина.

В Естония е налично онлайн гласуване, като гласоподавателите могат да изберат дали да отидат в избирателна секция в деня на изборите, или да гласуват на уебсайт по време на изборния период. Съгласно Изборния закон на Естония се изисква приложението за гласуване да подпомага хората с увредено зрение. Това изискване се изпълнява на практика, като се дава възможност на тази група да упражнява правото си на глас без помощ.

Във Франция онлайн гласуването се използва за избиране на представители от френските граждани, живеещи в чужбина, по време на парламентарни избори и избори за консули. За да гласуват онлайн, френските гласоподаватели трябва да са официално пребиваващи в чужбина и регистрирани в консулски избирателен списък. В списъка трябва да фигурират техен валиден имейл адрес и телефонен номер, за да получат потребителското си име (чрез имейл) и паролата си (чрез SMS). Не се изисква друга формалност⁽⁸⁸⁾. За президентските избори през 2022 г. френските гласоподаватели в чужбина можеха да гласуват онлайн в продължение на пет последователни дни. На уебсайта на Министерството по европейските въпроси и външните работи са публикувани въпроси и отговори, свързани конкретно с онлайн гласуването.

През 2023 г. в Германия беше използвано онлайн гласуване за изборите за социална политика — гласуване за избор на съвета, който контролира националните здравни и пенсионноосигурителни фондове. Около 22,3 милиона имаха възможността да гласуват или онлайн, или с традиционни бюлетини по пощата в 51-дневен период на гласуване⁽⁸⁹⁾.

Гласуването чрез пълномощник се използва в Белгия, Франция, Нидерландия и Полша. В Белгия и Полша гласуването чрез пълномощник е достъпно за гласоподаватели, които не могат да стигнат до избирателната секция поради определени заболявания или увреждания, влошено здраве или старост, което може да включва хората с увреждания. Във Франция и Нидерландия всички гласоподаватели могат да гласуват чрез пълномощник. Шведските

⁸⁸ [Présentation du vote par internet. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères.](#)

⁸⁹ [Онлайн гласуването подсилва изборите в сферата на социалната политика в Германия.](#)

гласоподаватели могат да гласуват чрез куриер, при което друго лице транспортира гласа, подготвен от гласоподавателя, до изборителната секция.

7.6. Достъп до уреждане на спорове във връзка с изборите

Няколко държави членки са предприели специфични мерки за достъп на хората с увреждания до правосъдната система, като например предоставяне на информация в достъпни формати или осигуряване на специфични формати, включително цифрови методи, за подаване на жалби⁽⁹⁰⁾. Достъпността на уреждането на спорове във връзка с изборите също включва гарантиране, че механизмите за подаване на жалби са достъпни и че местата за изслушване или вземане на решения също са достъпни.

Като част от националната си стратегия за правата на хората с увреждания, Румъния се ангажира да публикува образци в достъпни формати на искания и жалби, свързани с изборителните права. Литва въведе достъпна информационна система за управление на спорове, свързани с изборите, която може да се използва от гласоподавателите за подаване на жалби. В Испания гласоподавателите може да подават жалби относно местата за гласуване, които не отговарят на законовите изисквания за достъпност. В Ирландия отговорните за изборите служители се занимават с всички проблеми, възникващи около достъпността на местата за гласуване, и те носят отговорност за провеждането на изборни събития във всеки изборителен район.

7.7. Събиране на данни за участието на хора с увреждания в изборите

Важно е да се събират статистически данни за участието на граждани с увреждания в избори, за да се провери колко ефективно могат да упражняват изборителните си права. Това може да помогне за оценката на въведените мерки за хората с увреждания и да доведе до по-ефективни решения. По подобен начин е полезно дезагрегираните данни за уврежданията да бъдат включвани в кампании на равнище ЕС и на национално равнище за повишаване на осведомеността относно изборите, като така се увеличава техният обхват и ефикасност.

Процесите на регистрация, използвани в изборите, включително регистрация на гласоподаватели, регистрация на кандидати, предоставяне на достъп до специални процедури на гласуване или записване на присъствието на гласоподавателите в изборителната секция, могат да предоставят възможност на органите да събират информация за това в кои изборителни райони живеят гласоподаватели с увреждания, колко гласоподаватели с увреждания има в различни изборителни райони и от какъв вид приспособяване се нуждаят, за да участват на равна основа с другите гласоподаватели.

⁹⁰ [Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г.](#)

Събирането на статистически данни, групирани по вид увреждане, или провеждането на проучвания относно няколко фактора, свързани с хората с увреждания и достъпността на избирателните секции, може да помогне на органите, отговорни за провеждането на изборите, да разпределят ресурсите си по-ефективно. Обединяването на ресурси и данни от всички съответни органи, включително чрез комбиниране на статистическа информация с административни данни за уврежданията и приобщаването, дава по-точна представа за подкрепата, от която хората с увреждания се нуждаят, за да упражняват ефективно своите избирателни права.

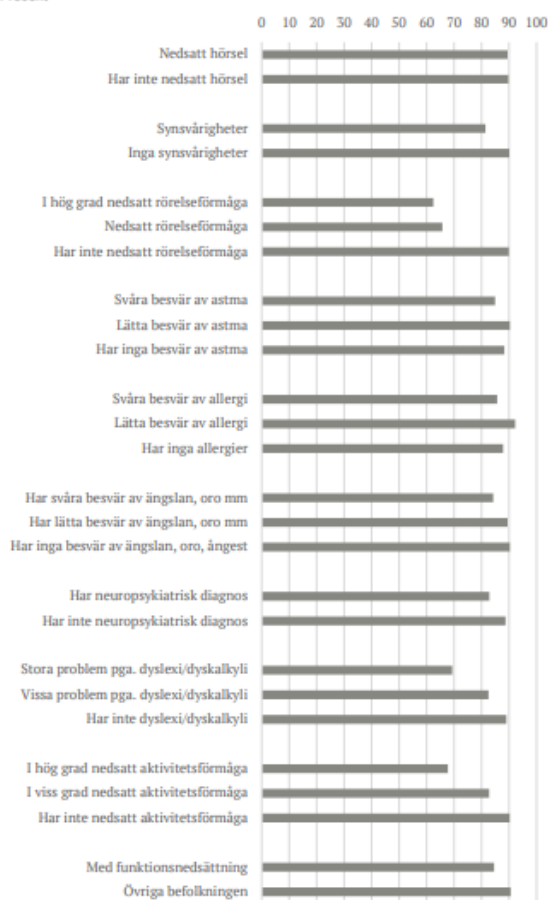
Обработването на лични данни трябва да се извършва в пълно съответствие с изискванията на Общия регламент относно защитата на данните (ОРЗД). Здравните данни, като лични данни за увреждане на лицето, са специална категория лични данни, които се ползват със специална защита съгласно този Регламент.

Например Румъния събира данни за участието на хора с увреждания в избори, като сравнява броя на хората, които имат удостоверение за увреждане, и броя на гласоподавателите. Това се основава на официално споразумение между Постоянния избирателен орган и Националния орган за правата на хората с увреждания и гарантира спазването на изискванията за защита на данните.

Швеция събира статистически данни за участието на хора с увреждания в избори (както е показано на фигурата по-долу).

Избирателна активност по видове увреждания на изборите за парламент през 2018 г. (%)
Увреден слух ⁺
Без увреден слух
Увредено зрение ⁺
Без увредено зрение
Намалена подвижност в голяма степен ⁺
Намалена подвижност ⁺
Без намалена подвижност
Тежки симптоми на астма ⁺
Леки симптоми на астма ⁺
Без проблем с астма
Тежки симптоми на алергия ⁺
Леки симптоми на алергия ⁺
Без симптоми на алергия
Тежки симптоми на психично заболяване ⁺
Леки симптоми на психично заболяване ⁺
Без симптоми на психично заболяване
Нервно-психиатрична диагноза ⁺
Без нервно-психиатрична диагноза
Сериозни проблеми с дислексия/дискалкулция ⁺
Леки проблеми с дислексия/дискалкулция ⁺
Без проблеми с дислексия/дискалкулция
Силно намалена способност за активност ⁺
Леко намалена способност за активност ⁺
Без намалена способност за активност
Лица с увреждания ⁺
Лица без увреждания

Diagram 7.3. Valdeltagande i riksdagsvalet 2018 efter typ av funktionsnedsättning. Procent



Няколко държави членки, като Унгария и Испания, събират данни за гласоподавателите, които заявяват достъп до специални условия за гласуване. От 2016 г. Литва поддържа електронен регистър на лицата, имащи право да гласуват у дома, включително гласоподаватели с увреждания и на възраст над 70 години. В Люксембург събирането на такива данни е особено важно, тъй като участието в изборите е задължително за всички регистрирани гласоподаватели до 75-годишна възраст. Люксембург също провежда проучвания за събиране на данни относно няколко фактора, свързани с хората с увреждания и достъпността на изборите.

7.8. Наблюдение и оценка на достъпността на изборите

В периода след изборите обикновено се разглеждат постигнатите резултати при осигуряването на гладки и надеждни избори и се прави оценка как са били приложени правилата и използвани ресурсите. Няколко държави членки (Литва, Румъния и Швеция) изискват по-специално органите, отговорни за провеждането на изборите, да оценят как е проведен изборният процес. Новата избирателна комисия на Ирландия има законодателни правомощия да извършва прегледи на събитията след изборите. При тези прегледи се оценява подкрепата, оказана от отговорните за изборите служители и служителите, ръководещи избирателните секции по време на изборите, за улесняване на гласуването на слепи, недееспособни и неграмотни гласоподаватели в

избирателните секции. След всеки избран процес Испания подготвя въпросници за оценка на съответствието на изборите с изискванията за достъпност и доклади относно достъпността. За изборите тя назначава мениджъри, отговарящи за достъпността, във всяка правителствена делегация (19) и подделегация (52), които отговарят за достъпността при всеки избран процес, действат като звена за контакт с Министерството на вътрешните работи и извършват бързи последващи действия по отношение на всички инциденти, свързани с достъпността на изборите. Нидерландия провежда подобни оценки и проучвания след изборите. В Нидерландия гласоподавателите могат да използват горещата линия „Гласуване без ограничения“ (*Meldpunt Onbeperkt Stemmen*), за да съобщават за положителен или негативен опит и да правят предложения за подобряване на достъпността на изборите.

Във Франция достъпността на изборите се наблюдава по време на самите избори и се оценява след изборите. Наблюдението по време на изборите се осъществява от независим орган, Националният консултативен съвет за хората с увреждания, и от организации на гражданското общество. Техните оценки се публикуват онлайн⁽⁹¹⁾. След изборите Министерството на вътрешните работи, което отговаря за организирането на изборите, и Националната комисия за хората с увреждания оценяват съвместно с организации на гражданското общество и политически партии какво е проработило при организацията на изборите и какво може да се подобри преди следващите избори.

След всеки избор за Европейски парламент Комисията издава и доклад, в който се обсъждат проблемите, пред които са изправени хората с увреждания.

8. Заключителни съображения

Равенството и недискриминацията и интеграцията на хората с увреждания са основни ценности на ЕС и представляват основни права, предвидени в Хартата на основните права на Европейския съюз. За да насърчи постигането на Съюз на равенството, през март 2021 г. Комисията представи нова амбициозна стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. Стратегията има за цел да подобри живота на хората с увреждания, включително да гарантира, че могат да участват в избори на равна основа.

Докато държавите членки все повече признават значението и предприемат мерки за осигуряване на равен достъп до изборите за гражданите с увреждания, ЕС също прие няколко законодателни акта и стандарта за достъпност, които могат да бъдат полезни като референтни документи при включването на функции за достъпност в различни етапи от изборните процеси.

Това ръководство за добри изборни практики е изготвено, за да подпомогне обмена на добри практики и опит между държавите членки и в по-общ план —

⁹¹ [Observatoire de l'accessibilité des campagnes électorales et des scrutins de 2022.](#)

усилията им да гарантират, че гражданите с увреждания могат да упражняват своите изборителни права ефективно.

Ключовите мерки, предприети от държавите членки, включват⁽⁹²⁾:

- методи за предварително гласуване и алтернативни процедури на гласуване, включително предварително лично гласуване, гласуване по пощата, гласуване онлайн, мобилно гласуване, гласуване извън изборителната секция, смяна или избор на изборителна секция, помощ при гласуване от лице, свободно избрано от гласоподавателя;
- създаване на специални условия за гласуване, за да се гарантира, че хората, живеещи в институции за настаняване, за дългосрочни грижи или болници, или лица, които не могат да напускат домовете си, няма да загубят правото си на глас, като се поставя особен акцент върху специализираните заведения от затворен тип;
- предоставяне на широк набор от помощни инструменти като брайлова азбука, QR кодове, голям шрифт, аудио и лесни за четене ръководства, пощенски пликосе на брайлова азбука, тактилни карти, лупи, допълнително осветление, прибори за писане и печати;
- стандарти за предоставяне на подкрепа от други хора, чрез телефонен превод или превод на жестомимичен език, и осигуряване на достъпен транспорт до изборителната секция;
- опростен ред за заявяване на приспособления за достъп.

Може да се предостави повече подкрепа за практики, които са насочени към гарантиране на автономността и тайната на вота на хората с увреждания, когато гласуват, например чрез използване на брайлов шаблон, който може да бъде поставен върху бюлетината, за да гласуват. Това би могло да допълни практиките, с които се осигурява възможност на гласоподавателите да бъдат подпомагани от други лица при гласуване.

Националните органи могат също така по-задълбочено да обмислят специфичните нужди на гражданите с психични заболявания, които могат да засегнат самото гласуване от тяхна страна, в това число депресия и тревожност, независимо дали са дългосрочни или временни⁽⁹³⁾.

Достъпността надхвърля практическите мерки. Тя включва социалната среда, в която хората участват в изборния процес. Необходими са допълнителни изследвания на това явление. Може да бъдат разгледани и възможности за допълнителна работа и мерки на политиките за това как служителите в изборителните секции могат да оказват подкрепа на гражданите с увреждания (освен да им помагат, когато бъдат помолени) и да създадат приобщаваща среда. Примерите включват езикови насоки (както е подчертано в насоките за медиите във Франция) при общуване с граждани с увреждания като

⁹² Повечето от мерките са полезни за достъпа до избори на всички групи, включително и на възрастните хора.

⁹³ Вж. например приетия наскоро Закон за изборителната реформа в Ирландия (2022 г.).

гласоподаватели или кандидати, действия за създаване на социална среда в подкрепа на политическото участие, особено за политически кандидати⁽⁹⁴⁾, и създаването на мрежи, схеми за наставничество и канали, които информират гражданите с увреждания за тези възможности и подпомагат тяхното участие в изборите.

Ясният език и достъпните комуникационни материали също са важни за борбата с невярната информация и дезинформацията, тъй като хората с увреждания могат да бъдат изложени на риск в особено голяма степен. Пандемията от COVID-19 доведе до промени в процедурите на гласуване, като увеличаване на използването на гласуване по пощата или варианти за дистанционно гласуване, което може да е довело до разработването на практики, подпомагащи достъпа до изборния процес на хората с увреждания.

Кампаниите за повишаване на осведомеността и други действия за повишаване на чувствителността по отношение на избирателните права на хората с увреждания може да бъдат допълнително разгърнати, за да се увеличи общата осведоменост сред служителите, ангажирани с провеждането на изборите, наблюдателите на изборите, политическите партии и обществеността като цяло. Има известно ниво на информираност в официалните документи, като в множество примери са показани насоки за използването на специален език и категории, включително насоки за организаторите на избори, което е за предпочитане. Това включва предоставяне на информация за това какъв вид увреждания попадат в категорията „граждани с увреждания“ и разработване на тази информация в сътрудничество с представителни организации на хората с увреждания (както е направено в Белгия, Финландия и Латвия).

Ефективните курсове за обучение обхващат аспекти като предоставяне на преглед на избирателните права на хората с увреждания, достъпни практики и места за гласуване, разумни улеснения, достъпни за хората с увреждания, как да се подкрепят гласоподавателите с увреждания и планове за действие в непредвидени ситуации, в случай че възникнат проблеми. Освен това обучението може да включва диагностично самооценяване, тестване и сертифициране, за да се установят пропуските или случаите на неразбиране на информацията. Добър пример за това е Дания, където служителите, ангажирани с провеждането на изборите, (и други) решават тест, за да се провери дали са запознати с информацията.

Когато е възможно, с помощта на прилаганите мерки може да се гарантира, че гражданите с увреждания имат опит, свързан с изборите, по начин, който е сравним с този на другите граждани в максимално голяма степен. Това може да е много повече от осигуряването на някаква форма на достъп. Примерите включват наличие на автоматичен избирателен регистър (като в повечето държави членки), така че не се изисква „включване“ за гласуване, или опростени процедури на регистрация, като например в Ирландия; осигуряване

⁹⁴ Вж. предложението на Румъния за законодателни промени, целящи предоставянето на финансова подкрепа.

на повече мерки за достъпност в изборителните секции вместо алтернативни форми на гласуване (като гласуване по пощата), които не създават усещане за участие в обществения живот в същата степен. Това може също така да включва пресъздаване на атмосферата на изборителната секция в други условия, като например да се даде възможност на граждани с увреждания, които живеят в заведения за асистирана грижа, да гласуват в определен ден в собствената си среда (например „изборителните секции от затворен тип“ в Полша).

Настоящите масиви от данни не обхващат реалните проблеми, с които гражданите с увреждания може да се сблъскат при упражняването на своите изборителни права. Събирането на повече статистическа информация за граждани с увреждания (както в Швеция и Румъния) ще доведе до по-добро разбиране от страна на органите за това как свързаният с изборите опит може да варира в зависимост от формата на увреждането и как тази информация може да се използва за съвместно проектиране на изследователски проекти, които адаптират събирането на данни към тях. Добрите примери включват въвеждане на нови инструменти/технологии за гласуване с помощта на граждани с различни нужди от достъпност, за проучване на евентуални непредвидени последици или неудовлетворени потребности; проектиране на количествени инструменти, които позволяват обобщаване и анализ на констатациите на базата на различни видове увреждания, като се използват качествени резултати от изследвания, които дават задълбочена представа за реалния опит на хората, за да се разбере по-добре как те биха искали да участват в обществения и политическия живот. Обработването на лични данни за статистически цели трябва да се извършва в пълно съответствие с ОРЗД.

За да се посрещнат ефективно нуждите на гражданите с увреждания в контекста на изборите, може да се използват стандартни мерки за оценка както на степента, до която има неравенства в достъпа до гласуване, така и на ефективността на решенията, използвани за намаляване на тези неравенства.

При подготовката на мерки, насочени към подпомагане участието в избори на хората с увреждания, може да се проведе консултация с представителните организации на хората с увреждания.

През декември 2024 г. Комисията ще публикува препоръки, насочени към приобщаващи и устойчиви изборни процеси в Съюза, включително мерки за насърчаване на достъпността на изборите за хората с увреждания.

Допълнителни обсъждания по темата за приобщаването на хората с увреждания към изборите ще се проведат в рамките на европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите.

Приложение 1 — Рамка за осигуряване на достъп до изборите за хората с увреждания

Кога?	Какво?
Преди изборите	<ul style="list-style-type: none"> - Разработване на планове за действие за хората с увреждания, включително списъци за проверка на достъпността на изборите и включване на представителни организации на хората с увреждания в подготовката на тези планове. - Гарантиране, че хората с увреждания имат достъп до информация за изборите в няколко достъпни режими и формати. - Гарантиране, че уебсайтовете на органите, отговорни за провеждането на изборите, са достъпни. - Провеждане на дейности за повишаване на осведомеността, обучения и образователни дейности, включително в сътрудничество с представителни организации на хората с увреждания. - Избор на достъпни помещения за избирателни секции, включително чрез списъци за проверка, разработени съвместно с представителни организации на хората с увреждания. - Създаване на бюлетините по начин, който ги прави лесни за четене, и използване на помощни инструменти. - Проектиране на избирателни секции с достъпност, надхвърляща физическата достъпност. - Гарантиране, че машините за гласуване са оборудвани със софтуер, в който лесно може да се добавят функции за достъпност. - Проектиране на кабините и урни за гласуване, които са достъпни за широк кръг гласоподаватели. - Закупуване на инструменти за подобряване на достъпността, като например лупи, лампи, тактилни и/или брайлови шаблони за хартиени бюлетини, тактилни стикери за избирателни урни, химикалки с голям захват, големи разпечатки, аудиофайлове (напр. DAISY⁽⁹⁵⁾), видеофайлове с пълна транскрипция, субтитриране, превод на жестомимичен език. - Осигуряване на допълнителни методи за гласуване и други конкретни мерки, включително гласуване по пощата и гласуване онлайн, предварително гласуване, мобилно гласуване, гласуване извън избирателната секция, гласуване чрез пълномощник и възможност за избор на друга избирателна секция.

⁹⁵ [Европейски форум за приобщаващо издателство.](#)

Кога?	Какво?
	<ul style="list-style-type: none"> - Включване на съображенията за хората с увреждания в наръчниците за служителите, ангажирани с провеждането на изборите. - Провеждане на консултации с представителни организации на хората с увреждания при изготвянето на изборни правила и включването им в разработването на кодекси за поведение, включително приобщаващи практики за съставяне на листите на кандидатите.
По време на изборите	<ul style="list-style-type: none"> - Осигуряване на обучение на служителите, ангажирани с провеждането на изборите, за това как да помагат на хората с увреждания в процеса на гласуване. - Повишаване на осведомеността сред избирателните и други компетентни органи. - Разпространяване на информация за изборите в няколко достъпни режими и формати. - Гарантиране на достъпността на предизборните дебати и събития. - Подпомагане на достъпността на политическата реклама, включително в сътрудничество с представителни организации на хората с увреждания, и предоставяне на обучение на доставчиците на медийни услуги. - Оказване на подкрепа на кандидатите с увреждания, включително чрез осигуряване на преводачи на жестомимичен език, и провеждане на дебати в достъпни формати. - Оказване на съдействие на хора с увреждания да участват като служители, ангажирани с провеждането на изборите, включително чрез предоставяне на достъп до превод на жестомимичен език. - Подпомагане участието на гласоподавателите, включително чрез предоставяне на помощ при гласуване от лице по техен избор и включване на правило за пререждане на опашката. - Обявяване на резултатите от изборите в достъпни формати. - Гарантиране, че процедурите за уреждане на спорове във връзка с изборите са достъпни за хората с увреждания. - Подпомагане наблюдението на изборите от хора с увреждания и съблюдаване на достъпността на изборите.
След изборите	<ul style="list-style-type: none"> - Събиране на данни за участието на хора с увреждания в изборите. - Оценяване на достъпността на изборите и включване на представителни организации на хората с увреждания в тази оценка. - Извършване на преглед на законовите, институционалните и административните пречки. - Извършване на преглед на достъпността на изборните уебсайтове, включително в сътрудничество с представителни организации на хората с увреждания.

Кога?	Какво?
	<ul style="list-style-type: none"> - Публикуване на резултатите от оценката в достъпни формати. - Опростяване, автоматизиране и осигуряване на достъп до различните процеси на предварителна регистрация, включително регистрация на гласоподаватели, начин на заявяване на приспособления за достъп и предоставяне на хората с увреждания на достъп до документите, от които се нуждаят. - Укрепване на партньорствата между органите, отговорни за провеждането на изборите, представителните организации на хората с увреждания и други заинтересовани страни, за да се преодолеят установените пропуски, свързани с цялостната достъпност на средата, в която се провеждат изборите.

Приложение 2 — Примери за списъци за проверка за оценка на достъпността на изборителните секции

а) Естония

Оценявани критерии	Да	Не
Обществен транспорт и паркиране		
До сградата, в която се намира изборителната секция, може да се стигне с обществен транспорт		
Сградата разполага с места за паркиране на автомобили на хора с увреждания		
Безпрепятствен достъп от паркинга до главния вход на сградата		
Път за достъп и влизане в сградата		
Маршрутите до сградата и главния вход са обозначени		
Влизането в сградата е достъпно по рампа		
Рампата е с парапети и равна противохлъзгаща повърхност		
Рампата е с достатъчна широчина (минимум 1,1 m)		
Ползвателите на инвалидни колички могат самостоятелно да преминат прага на сградата		
Външната врата на сградата се отваря автоматично или може да се отвори лесно		
Външната врата е отворена, т.е. вратата не е заключена или не се отваря с домофон		
Път за достъп до мястото за гласуване в сградата		
Мястото за гласуване се намира на същия етаж като главния вход на сградата		
До мястото за гласуване (в случаите когато не се намира на същия етаж като главния вход) може да се стигне с асансьор или с помощта на рампа		
Пътят от главния вход до мястото за гласуване е с достатъчна широчина (минимум 1,5 m)		

По маршрута за достъп до мястото за гласуване няма препятствия, включително прагове на врати, които възпрепятстват достъпа на инвалидни колички		
Вътрешните врати на сградата се отварят автоматично или се отварят лесно		
Маршрутът до мястото за гласуване е обозначен		
Вътрешните помещения на сградата са с достатъчно добро осветление		
Движение в избирателната секция		
В избирателната секция има достатъчно място за придвижването на инвалидни колички и други помощни средства за придвижване		
Избирателната секция разполага със седалки за гласоподавателите, които имат нужда от почивка		
Избирателната секция е достатъчно добре осветена		

б) Финландия⁽⁹⁶⁾

Пристигане в избирателната секция	Да	Не
Лесен ли е достъпът до избирателната секция и има ли спирка на обществения транспорт в близост до избирателната секция?		
Може ли ескортиращото превозно средство (напр. таксито за хора с увреждания) да се доближи до входа?		
Има ли достъпни места за паркиране в близост до избирателната секция (широчина 3600 mm и дължина 5000 mm)?		
Маршрутът до избирателната секция обозначен ли е?		
Маршрутът до входа лесно различим, гладък, с твърда настилка и нехлъзгав ли е?		
Наклоните на мястото на преминаване не са повече от 5 % (1:20)?		
Вход		
В избирателната секция достъпните маршрути ясно ли са обозначени?		
Има ли рампа с наклон до 8 % и широчина минимум 900 mm покрай стълбището на входа?		
Стълбите и рампите имат ли перила от двете страни?		
Има ли платформа пред входната врата с размер минимум 1500 mm x 1500 mm?		
Има ли свободно пространство от страната на отваряне на входната врата от поне 400 mm, което е необходимо на ползвателя на инвалидна количка при отваряне на вратата?		
Широчината на входната врата минимум 850 mm ли е и височината на прага не повече от 20 mm ли е?		
Вратата отваря ли се автоматично или лека ли е като цяло (максимална сила на отваряне 10 N, т.е. 1 kg)?		
Дупките в изтривалката или решетката на входа с размери не по-големи от 10 mm x 30 mm ли са и разликата в нивото, причинена от изтривалката или решетката, не повече от 20 mm ли е?		

⁹⁶ [Invalidiliitto, 'Äänestyspaikkojen esteettömyyden tarkistuslista'](#).

Пристигане в избирателната секция	Да	Не
Дълбочината и широчината на противовятърното пространство поне 1500 mm ли са, ако и двете врати се отварят навън от ветрозащитната преграда?		
Широчината на противовятърното пространство поне 1500 mm и дълбочината поне 2300 mm ли са, ако една от вратите се отваря навътре в това пространство?		
Избирателна секция		
Избирателната секция разполага ли с поне една кабина, където може да попълните бюлетината на масата, докато седите?		
Има ли място за коленете под масата в кабината за гласуване (височина 750—800 mm) с минимални размери 800 mm широчина, 600 mm дълбочина и 670 mm височина?		
Като алтернатива, има ли в избирателната секция маси с регулируема височина?		
Имат ли кабините за гласуване подходящо осветление (500—750 lux на нивото на писане) без заслепяване?		
Има ли места за сядане в избирателната секция, където гласоподавателите могат да си починат, ако имат нужда?		
Има ли асистент по избора както в предварителната, така и в действителната избирателна секция?		
Ако сред служителите, ангажирани с провеждането на изборите, има потребители на помощни устройства, избирателната секция трябва да бъде оборудвана с тоалетна за хора с ограничена подвижност.		

Приложение 3 — Пример за общи препоръки за служителите в избирателните секции

Испания

Като член на избирателна секция не забравяйте, че хората с увреждания са самостоятелни и независими и с тях трябва да се отнасяте като такива.

Дръжте се естествено и уважително. Не приемайте, че човек има нужда от помощ просто защото има увреждане. Ако средата е достъпна, хората с увреждания обикновено се справят без затруднения.

Ръководете се от здравия разум и от принципа на равенство и недопускане на дискриминация.

Попитайте дали Вашата помощ е необходима само ако изглежда така, сякаш гласоподавателят с увреждане се нуждае от нея. Ако този човек приеме Вашата помощ, попитайте го конкретно как можете да помогнете, преди да действате.

По желание на гласоподавателите с увреждания и само когато те го поискат, на входа на мястото за гласуване представител на администрацията или охраната може да ги придружи до съответната избирателна секция.

Когато общувате с хора с увреден слух, говорете право напред, не движете главата си. Не говорете зад тях, приклекнали или докато пишете. Не викайте, просто говорете нормално, с нормалния си темп на говорене, без нищо в устата

си и не закривайте лицето си. Ако е необходимо, използвайте писане, естествени жестове или привлечете вниманието с леко докосване на ръката. За гласоподаватели с увредено зрение можете да предложите ръката си за подкрепа. Ако е така, адаптирайте темпото си към тяхното и бъдете предпазливи в заобикалящата среда, за да могат те да се движат удобно. Кучетата водачи и кучетата придружители за хора с увреждания ще бъдат допускани винаги, те трябва да останат със собственика си и не трябва да бъдат безпокоени или разсейвани. Винаги проверявайте дали лицето с увреждане е разбрало нещата, които обяснявате.

Приложение 4 — Пример как да се осигури достъп до помещенията на изборителните секции⁽⁹⁷⁾

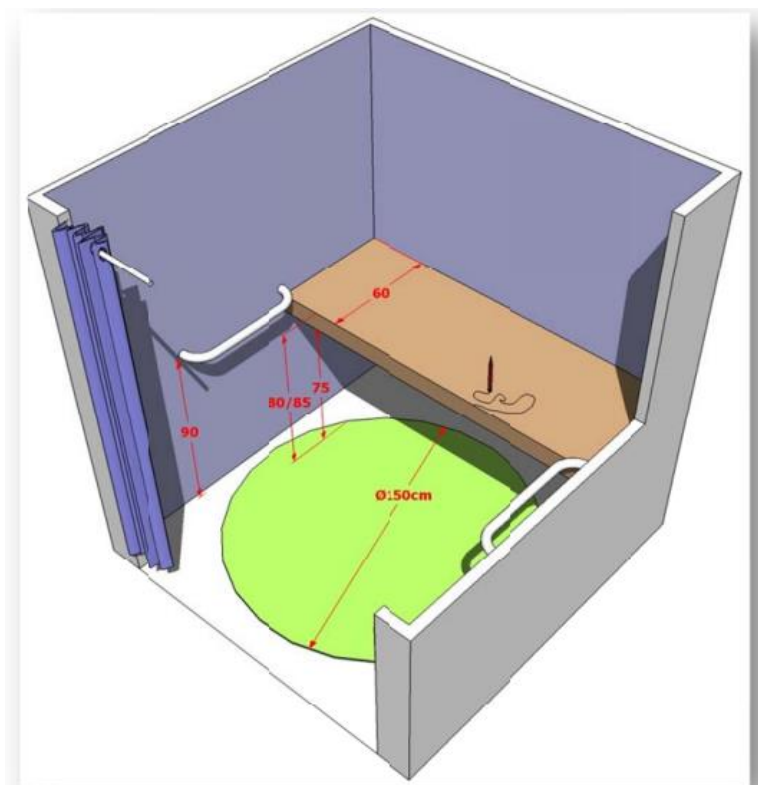


⁹⁷ [Accessibilite des bureaux de vote.](#)

Приложение 5 — Пример за проектиране на достъпна избирателна секция⁽⁹⁸⁾

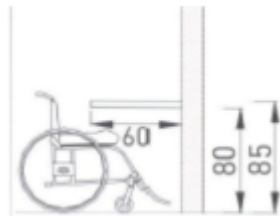
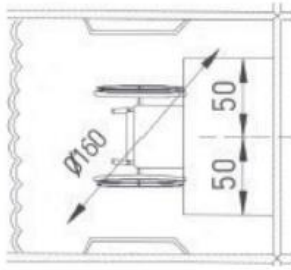


Приложение 6 — Примери за приспособени кабини за гласуване⁽⁹⁹⁾



⁹⁸ [Accessibilité des bureaux de vote.](#)

⁹⁹ [Accessibilité des bureaux de vote.](#)



Приложение 7 — Понятието „увреждане“, използвано от държавите членки в контекста на изборите

Отделните държави членки имат различен подход към понятието „увреждане“ в контекста на изборите. Това понякога е свързано с това как те определят кой има право да гласува и да се кандидатира на избори или как определят кой има право да се възползва от специални условия за гласуване. Държавите членки може също така да се позовават на понятието „увреждане“ в друг вид контекст, като социални и основни права, които биха могли да бъдат от значение в контекста на изборите.

Няколко държави членки използват оперативни определения, в които е отчетена способността на гласоподавателите да упражняват правото си на глас сами. Австрия определя като гласоподаватели с увреждания лица, които може да имат основателна нужда от помощ при попълване на официална бюлетина, било то с помощта на друго лице или определени помощни устройства, като например шаблони. В Чехия увреждането е един от критериите за предоставяне на помощ или друга специална подкрепа на гласоподавателите. В Дания хората с увреждания се споменават в контекста на различните възможности за гласуване, достъпни за гласоподавателите, които не могат да гласуват в избирателната секция или в конкретната избирателна секция, към която са зачислени. По подобен начин в Естония е предвидена разпоредба за гласоподавателите, които не могат да изразят избора си в бюлетина или в избирателната секция поради физическо увреждане. В Испания се прилага по-нюансиран подход, като са взети предвид различни видове увреждания — както физически (като на слуха и зрението), така и интелектуални увреждания⁽¹⁰⁰⁾.

За Хърватия е необходима оценка на степента на увреждането (физическо увреждане като слепота, слабо зрение, увреждане на горните крайници или

¹⁰⁰ През 2018 г. е изменен член 3 от Избирателния закон в Испания.

други увреждания, които пречат на гласоподавателя да гласува самостоятелно) само ако е под въпрос способността на дадено лице да гласува самостоятелно.

В Унгария определението за гласоподаватели с увреждания гласи, че това са гласоподаватели, които имат значително ограничени възприятия, особено зрение и слух, или при които такива липсват, или значително ограничени или никакви двигателни способности или дееспособност, или които имат значително ограничени комуникационни способности, и това ги поставя в постоянно неизгодно положение от гледна точка на активното участие в социалния живот.

В Латвия се споменават гласоподавателите с физически увреждания, които не могат да стигнат до избирателната секция. В Нидерландия гласоподавателите с физически увреждания се споменават във връзка с изискването за оборудване на избирателните секции по начин, който дава възможност на гласоподавателите с физически увреждания да гласуват сами, доколкото е възможно, или да получат помощ от член на избирателната секция.

В Португалия, във връзка със задължението за предоставяне на приоритетно обслужване на хората с увреждания, по отношение на всички публични и частни организации, които предоставят персонално обслужване в обществеността, лице с увреждане или недееспособност се определя по закон като лице, което, поради вродена или придобита загуба или увреждане на телесни функции, включително психологически функции, има специфични затруднения, които в съчетание с фактори на околната среда ограничават или възпрепятстват неговата дейност и участие наравно с другите лица, и което има степен на инвалидност, равна на или повече от 60 %, призната в универсален сертификат⁽¹⁰¹⁾. В Португалия на гласоподавателите с увреждания се предоставя приоритет или помощ в избирателната секция. Гласоподавател, засегнат от явно заболяване или физическо увреждане, за когото избирателната секция установи, че не е в състояние да извърши необходимите действия по гласуване, ще гласува придружен от друг гласоподавател по свой избор, който гарантира, че гласуването съответства на волята на гласоподавателя, и който е обвързан от задължението да запази абсолютна тайна. Ако избирателната секция прецени, че заболяването или физическото увреждане не е явно, тя изисква при гласуването да бъде представено удостоверение за невъзможност за гласуване, издадено от лекаря, упражняващ правомощия на здравен орган на територията на общината, и заверено с печата на съответната служба. За тази цел здравните центрове трябва да останат отворени в изборния ден по време на работата на избирателните секции. Без да се засягат заключенията на избирателната секция относно допустимостта на вота, всеки един от нейните членове или делегатите на политическите партии или коалиции може да подаде писмено възражение. Гласоподавателите с увредено зрение може, ако желаят, да поискат от избирателната секция да им предостави бюлетина на брайлова азбука, която

¹⁰¹ Декрет-закон № 58/2016 от 29 август.

ще им позволи сами да извършат предвидените от закона процедури на гласуване. Изборното законодателство категоризира като неспособни да гласуват само лица с тежки психосоциални увреждания, които са приети в психиатрично заведение или са обявени за такива от медицинска комисия. Лицата, които явно показват сериозно психично разстройство, дори и да не са регистрирани като такива, когато са поставени в психиатрична институция или са обявени за такива от лекарски съвет, и лицата, които са лишени от политическите си права с окончателно съдебно решение, нямат активен изборен капацитет.

В избирателните закони на Словения е определен набор от увреждания и са определени възможностите за гласуване, достъпни за гласоподавателите.

В други държави членки по различни причини терминът не е обвързан специално с участието в изборите и се използват общи определения или определения, установени за други правни цели. В Гърция той е свързан със социалното осигуряване и с предстоящия Национален план за действие за хората с увреждания, регистъра на хората с увреждания и цифровата карта за хора с увреждания. Франция използва широко определение за увреждане, което се дефинира като всяко ограничение на активността или на участието в обществото, изпитано от дадено лице в неговата среда поради значително, трайно или постоянно увреждане на една или повече физически, сетивни, интелектуални, когнитивни или психични функции, множествени увреждания или инвалидизиращо здравословно състояние. Ирландия използва определение в контекста на изборите, което до голяма степен е извлечено от определението на КПХУ на ООН, като посочва, че увреждането означава значително ограничение в способността на лицето да упражнява професия, да се занимава с бизнес или занятие в държавата, или да участва в социалния или културния живот в държавата поради трайно физическо или сетивно увреждане или интелектуална недостатъчност, или нарушено психично здраве.

В Литва увреждането е определено като дългосрочно влошаване на здравето и участието в социалния живот и намаляване на активността поради нарушаване на структурата и функциите на тялото на даден човек и взаимодействието на неблагоприятни фактори на околната среда. От 2024 г. това определение ще бъде променено и увреждането ще се разбира като дълготрайно функционално увреждане (вродено и/или придобито), което поради фактори на околната среда не позволява на човек да участва пълноценно и ефективно в обществото на равна основа с останалите. В Люксембург се използва определението, посочено в КПХУ на ООН.

В Румъния понятието „увреждане“ не е включено в изборното законодателство като такова, а в специално законодателство за правата на хората с увреждания. То се основава на понятието, посочено в КПХУ на ООН, според което хората с увреждания са хора, чиято социална среда не е адаптирана към техните физически, сетивни, психически и/или свързани с тях увреждания, и психични разстройства и напълно възпрепятства или ограничава техния достъп с равни възможности до живота на обществото, като са необходими защитни

мерки в подкрепа на социалната им интеграция и приобщаване. В Закона за президентските избори се споменават също хората с намалена подвижност, което включва хората с физически увреждания, и като критерий за възможността за гласуване във всяка достъпна избирателна секция.

В Белгия липсва определение за увреждане, нито се прави разлика между психично разстройство и физическо увреждане. Правната рамка на Германия е отправна точка за всички политики за хората с увреждания. В Швеция няма конкретни критерии за определяне на увреждане, тъй като различните видове увреждания засягат хора в различни ситуации.

Приложение 8 — Право на Съюза и стандарти на ЕС от значение в контекста на достъпността на изборите за хората с увреждания

Директива (ЕС) 2019/882⁽¹⁰²⁾ (Европейски акт за достъпността) за **изискванията за достъпност на продукти и услуги** насърчава пълноценното и ефективно равноправно участие чрез подобряване на достъпа до основни продукти и услуги, които чрез своя дизайн или адаптиране са насочени към конкретните потребности на хората с увреждания. В приложение I към тази Директива са определени изискванията за достъпност по отношение на продуктите и услугите. В приложение II са предоставени примери за практически решения, които помагат на държавите да изпълнят тези изисквания за достъпност. Тези решения обхващат предоставянето на информация, потребителския интерфейс и проектното решение по отношение на функционалността, опаковките и указанията за продуктите, предоставянето на услуги и конкретни услуги, които също биха могли да бъдат полезни за осигуряване на достъпност на решенията за електронно гласуване⁽¹⁰³⁾.

За продукти и услуги, които не са обхванати от Европейския акт за достъпността, спазването на тези изисквания за достъпност би помогнало за подобряване на достъпността в целия ЕС.

В Директиви 2014/24/ЕС⁽¹⁰⁴⁾ и 2014/25/ЕС^(23, 105) на Европейския парламент и на Съвета за обществените поръчки, определящи процедурите за възлагане на договори за обществени поръчки и за конкурс за проект за някои доставки (продукти), услуги и строителство, се предвижда, че за всички обществени поръчки, предназначени за ползване от обществеността, независимо дали от

¹⁰² [Директива \(ЕС\) 2019/882 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 г. за изискванията за достъпност на продукти и услуги.](#)

¹⁰³ В приложение 2 към Директивата са предоставени примери, които могат да бъдат от значение за процедурите на гласуване.

¹⁰⁴ [Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 г. за обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО.](#) Консолидиран текст.

¹⁰⁵ [Директива 2014/25/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 г. относно възлагането на поръчки от възложители, извършващи дейност в секторите на водоснабдяването, енергетиката, транспорта и пощенските услуги и за отмяна на Директива 2004/17/ЕО.](#) Консолидиран текст.

широката общественост или от персонала на възлагащия орган/възложителя, техническите спецификации (освен в надлежно обосновани случаи) трябва да вземат предвид критериите за достъпност за хората с увреждания или универсалния дизайн. В тези директиви също така се изисква, когато задължителните изисквания за достъпност са включени в нормативен акт в законодателството на Съюза, техническите спецификации да вземат предвид тези изисквания по отношение на предоставянето на достъп на хората с увреждания и универсалния дизайн.

В Директива (ЕС) 2016/2102⁽¹⁰⁶⁾ (Директива за достъпност на уебсайтовете) са определени принципите относно достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от обществеността. Тези принципи са:

- информацията и компонентите на потребителския интерфейс трябва да се представят на потребителите във вид, който те могат да възприемат;
- оперативност, което означава компонентите на потребителския интерфейс и навигирането да бъдат използвани;
- разбираемост, което означава информацията и използването на потребителския интерфейс да бъдат разбираеми; и
- стабилност, което означава съдържанието да е достатъчно стабилно, така че да може да бъде надеждно интерпретирано от най-различни потребители, включително помощни технологии⁽¹⁰⁷⁾.

В директивата също така е поставено изискване всеки уебсайт и мобилно приложение да предоставя подробна, всеобхватна и ясна декларация за достъпност за съответствието на техните уебсайтове и мобилни приложения с тази директива⁽¹⁰⁸⁾.

За много държави членки приемането на директивата означава въвеждане на нови национални закони относно достъпността на уебсайтовете. Без директивата действията на национално равнище сами по себе си не биха достигнали нивото на дейност, свързана с достъпността на уебсайтовете, включително повишаване на осведомеността в публичния сектор, както се вижда в докладите на държавите членки от наблюдението на достъпността.

¹⁰⁶ [Директива \(ЕС\) 2019/882 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 г. за изискванията за достъпност на продукти и услуги.](#)

¹⁰⁷ Тези принципи за достъпност се превръщат в измерими критерии за успех подобно на критериите, залегнали в основата на европейски стандарт EN 301 549 V1.1.2 (2021-03) „Изисквания за достъпност, подходящи при възлагането на обществени поръчки за ИКТ продукти и услуги в Европа“. Това предоставя обща методика за оценка на съответствието на съдържанието на уебсайтовете и мобилните приложения с тези принципи. Този европейски стандарт е приет въз основа на мандат M/554, издаден от Комисията на европейските организации за стандартизация.

¹⁰⁸ Решение за изпълнение (ЕС) 2018/1523 на Комисията от 11 октомври 2018 г. за създаване на образец на декларация за достъпност в съответствие с Директива (ЕС) 2016/2102 на Европейския парламент и на Съвета относно достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от обществеността (ОВ L 256, 12.10.2018 г., стр. 103—107).

Прегледът на технологичния напредък показва, че автоматизираните или ефективните и лесни за прилагане решения, използващи изкуствен интелект и машинно самообучение, се използват все повече в инструменти, осигуряващи цифров достъп, като по този начин се подобрява достъпността на някои видове съдържание, които понастоящем са извън обхвата на директивата.

В **Директива 2010/13/ЕС**⁽¹⁰⁹⁾ се признава, че правото на хората с увреждания и на възрастните хора да участват и да се включват в обществения и културния живот на ЕС е свързано с предоставянето на достъпни аудиовизуални медийни услуги. Поради това държавите членки трябва без неоснователно забавяне да гарантират, че доставчиците на медийни услуги под тяхната юрисдикция активно правят съдържанието достъпно за хората с увреждания, по-специално за лицата с увредено зрение или слух. Доставчиците на медийни услуги трябва да изпълнят изискванията за достъпност посредством постепенен и непрекъснат процес, като се вземат под внимание практическите и неизбежните ограничения, които биха могли да възпрепятстват пълната достъпност, като например предавания или събития, излъчвани в реално време.

За да се измери напредъкът, постигнат от доставчиците на медийни услуги по отношение на все по-голямата достъпност на техните услуги за хора с увредено зрение или слух, държавите членки трябва да изискват от доставчиците на медийни услуги, установени на тяхната територия, да представят редовни доклади на националните регулаторни органи. Държавите членки трябва също да насърчават доставчиците на медийни услуги да разработят планове за действие относно достъпността във връзка с непрекъснатото и постепенно увеличаване на достъпността на предоставяните от тях услуги за хората с увреждания. Тези планове за действие трябва да се съобщават на националните регулаторни органи или служби. Всяка държава членка трябва също така да определи единно, леснодостъпно, включително за хора с увреждания, както и публично достъпно онлайн звено за контакт за предоставяне на информация и получаване на жалби по горните въпроси, свързани с достъпността.

В **европейски стандарт EN 301 549**⁽¹¹⁰⁾ са определени функционалните изисквания за достъпност, приложими към продукти и услуги на ИКТ, и е

¹⁰⁹ [Директива 2010/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 10 март 2010 г. за координирането на някои разпоредби, установени в закони, подзаконови и административни актове на държавите членки, отнасящи се до предоставянето на аудиовизуални медийни услуги \(Директива за аудиовизуалните медийни услуги\)](#) (кодифицирана версия). Консолидиран текст.

¹¹⁰ [Директива за достъпност на уебсайтовете: стандарти и хармонизиране](#). Този стандарт в момента е в процес на преразглеждане след приемането от Комисията на мандат за стандартизация M/587 (РЕШЕНИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОМИСИЯТА от 14.9.2022 г. относно искане за стандартизация, отправено до европейските организации за стандартизация, по отношение на изискванията за достъпност на продукти и услуги в подкрепа на Директива (ЕС) 2019/882 на Европейския парламент и на Съвета; вж. [платформата eNorm \(europa.eu\)](#), която има за цел да подпомогне прилагането на Европейския акт за достъпността. Крайният срок за приемане на преработените стандарти е 15 септември 2025 г.

включено описание на процедурите за изпитване и методиката за оценка на всяко изискване за достъпност във вид, подходящ за използване при обществени поръчки в Европа. Този документ е предназначен да се използва с уеб-базирани технологии, с технологии, които не са свързани с използването на интернет, както и с хибриди, които използват и двете. Обхваща софтуер, хардуер и услуги. Той е предназначен за използване както от доставчици, така и от възложители на обществени поръчки, но се очаква да бъде полезен и за много други.

Стандартът до голяма степен се основава на [Насоките за достъпност на уебсъдържанието, версия 2.1](#), публикувани от Консорциума на световната мрежа (W3C) и известни като WCAG 2.1. WCAG представляват международно признати изисквания за създаване на съдържанието на уебсайтове. Те се считат за най-добра практика и се използват широко. Въпреки това във **версия 2.1.2 и версия 3.2.1 на стандарта EN 301 549 са включени изисквания, които не са част от WCAG 2.1**. В EN 301 549 също така са включени изисквания, които не са свързани с Директивата за достъпност на уебсайтовете, например изисквания за достъпност на компютърни хардуерни системи⁽¹¹¹⁾.

В европейски стандарт EN 17210⁽¹¹²⁾ относно достъпността и използваемостта на застроената среда са описани основните, минимални функционални изисквания и препоръки за достъпна и използвана застроена среда. В него е спазен принципът за „универсален дизайн“, който улеснява справедливото и безопасно използване от широк кръг потребители, включително хора с увреждания. Тези изисквания и препоръки за функционална достъпност и използваемост са от значение за проектирането, изграждането, обновяването или адаптирането и поддръжката на застроената среда, включително външни пешеходни и градски зони.

Допълнителните референтни документи включват:

- [Работен документ на службите на Комисията](#) „Оценка и преглед на прилагането на Директива (ЕС) 2016/2102 на Европейския парламент и на Съвета от 26 октомври 2016 г. относно достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от общественения сектор (Директива за достъпност на уебсайтовете);

¹¹¹ [Директива за достъпност на уебсайтовете: стандарти и хармонизиране](#). Този стандарт в момента е в процес на преразглеждане след приемането от Комисията на мандат за стандартизация M/587 (РЕШЕНИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОМИСИЯТА от 14.9.2022 г. относно [искане за стандартизация, отправено до европейските организации за стандартизация, по отношение на изискванията за достъпност на продукти и услуги в подкрепа на Директива \(ЕС\) 2019/882 на Европейския парламент и на Съвета](#), насочена към подпомагане прилагането на Европейския акт за достъпността. Крайният срок за приемане на преработените стандарти е 15 септември 2025 г.

¹¹² [EN 17210:2021 допринася за постигането на достъпна и използвана застроена среда](#).

- [Проучване в основата на прегледа на прилагането на Директивата за достъпност на уебсайтовете](#);
- [Европейски икономически и социален комитет](#), „*Истинските права на хората с увреждания да гласуват на избори за Европейски парламент*“;
- [Европейски форум за хората с увреждания — Доклад за правата на човека във връзка с политическото участие на хората с увреждания](#);
- [Доклад относно повишаването на достъпността на гласуването](#) по отношение на достъпността на изборите за слепите и частично незрящите гласоподаватели в Европа, изготвен от Европейския съюз на слепите.

Приложение 9 — Резултати от дискусия във фокусна група относно достъпността на изборите за хората с увреждания, организирана от Комисията на 7 септември 2023 г.

На 7 септември 2023 г. Комисията организира фокус група със заинтересовани страни, работещи в областта на правата на хората с увреждания.

Бяха изразени опасения относно достъпа до изборния процес на хората с интелектуални затруднения и относно тестовете, които се провеждат в този контекст. Други пречки пред достъпността, които бяха споменати, включват липсата на лесна за четене информация, липсата или недостатъчната подкрепа за кандидатите и лицата, заемщи изборни длъжности, с увреждания, включително по отношение на превода на жестомимичен език, недостатъчното обучение на служителите, ангажирани с провеждането на изборите, как да помагат на хората с увреждания да гласуват, недостъпните избирателни секции, липсата на транспорт до избирателните секции и липсата на достатъчно алтернативни възможности за гласуване в избирателната секция.

Някои от участниците подчертаха, че липсата на осведоменост относно правата на хората с увреждания и достъпността на изборните процеси може да доведе до пречки, свързани както с отношението, така и с околната среда, което може да повлияе на промените в политиките или инициативите за подобряване на процента на участие. Беше споменато, че ниската осведоменост произтича от няколко проблема, включително липсата на данни от гласуването с подробности относно хората с увреждания, липса на обучение на служителите, ангажирани с провеждането на изборите, и ниските нива на участие на организациите на хората с увреждания в реформирането на изборните практики.

Бяха споменати пречките, свързани с околната среда, сред които липсата на достъп до информация и комуникация относно изборите и политическите партии, недостъпните избирателни секции (както физически достъп, така и по друг начин) и материали за гласуване, липсата на достатъчно алтернативни и усъвършенствани методи на гласуване, ограничената наличност на помощни технологии и липсата на практическа и финансова подкрепа за хората с увреждания, както като гласоподаватели, така и като кандидати. Нито една

държава членка не предоставя специална подкрепа на кандидатите с увреждания или публични средства за покриване на разходите им за предизборната кампания. По този начин финансовата и логистичната тежест на достъпността се поема единствено от бъдещите кандидати.

Заинтересованите страни също така споменаха предизвикателствата, свързани с езиковите потребности, пред които са изправени хората с увреден слух при изпълнение на изборен мандат. Разумни улеснения, включително услуги по превод на жестомимичен език, могат да бъдат осигурени от политическите партии, националните парламенти и Европейския парламент.

Приложение 10 — Наличие на помощни инструменти, достъпни кабинни за гласуване и кутии за гласуване⁽¹¹³⁾

Държава членка	Образци ⁽¹¹⁴⁾	Лупи ⁽¹¹⁵⁾	Подходящо осветление ⁽¹¹⁶⁾	Аудио описание ⁽¹¹⁷⁾	Жестомимичен език на разположение в избирателната секция	Големи разпечатки ⁽¹¹⁸⁾	Бюлетини на брайлова азбука ⁽¹¹⁹⁾	Достъпни кабинни за гласуване ⁽¹²⁰⁾	Достъпни кутии за гласуване ⁽¹²¹⁾
Австрия	Да	Не	Да	Не	Не	Не	Не	Да	Да
Белгия	Да	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Да
България	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Да
Кипър	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Не	Да	Да

¹¹³ Таблицата е изготвена съвместно с държавите членки и отразява най-добрата налична информация към момента на публикуването.

¹¹⁴ Изискване за предоставяне на шаблони, познати още като тактилни карти.

¹¹⁵ Изискване за предоставяне на лупи на гласоподавателите.

¹¹⁶ Изискване за осигуряване на подходящо осветление в избирателната кабина.

¹¹⁷ Изискване да се гарантира, че аудио информацията за кандидатите може да бъде получена от избирателната секция с помощта на лично устройство или помощно устройство, предоставено от служителите, ангажирани с провеждането на изборите.

¹¹⁸ Изискване за предоставяне на големи разпечатки на бюлетината или на листата на кандидатите в избирателната секция.

¹¹⁹ Изискване да се гарантира, че бюлетините включват и информация в брайлов формат.

¹²⁰ Изискване да се гарантира, че по отношение на кабините за гласуване са спазени стандартите за достъпност.

¹²¹ Изискване да се гарантира достъпността на кабините за гласуване.

Държава членка	Образци ⁽¹¹⁴⁾	Лупи ⁽¹¹⁵⁾	Подходящо осветление ⁽¹¹⁶⁾	Аудио описание ⁽¹¹⁷⁾	Жестомимичен език на разположение в избирателната секция	Големи разпечатки ⁽¹¹⁸⁾	Бюлетени на брайлова азбука ⁽¹¹⁹⁾	Достъпни кабини за гласуване ⁽¹²⁰⁾	Достъпни кутии за гласуване ⁽¹²¹⁾
Чехия	Не	Не	Не	Да	Не	Не	Не	Да	Да
Германия	Да	Не	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Да
Дания	Не	Да	Да	Не	Не	Не	Не	Да	Да
Естония	Не	Да	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Да
Гърция	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Да
Испания	Да	Да	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Да
Финландия	Да	Да	Да	Не	Не	Не	Не	Да	Да
Франция	Не	Не	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Да
Хърватия	Да	Не	Да	Да	Да	Не	Не	Да	Да
Унгария	Да	Не	Не	Не	Не	Да	Да	Да	Да
Ирландия	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Да	Да	Да
Италия	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Да
Литва	Да	Да	Да	Да	Да	Не	Не	Да	Да
Люксембург	Да	Не	Да	Не	Не	Не	Да	Да	Да
Латвия	Не	Не	Не	Да	Не	Не	Не	Да	Да
Малта	Да	Не	Да	Да	Не	Не	Да	Да	Да
Нидерландия	Да	Да	Да	Не	Да	Да	Не	Да	Да
Полша	Да	Не	Да	Не	Не	Не	Не	Да	Да
Португалия	Да	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Да	Да
Румъния	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Да

Държава членка	Образци ⁽¹¹⁴⁾	Лупи ⁽¹¹⁵⁾	Подходящо осветление ⁽¹¹⁶⁾	Аудио описание ⁽¹¹⁷⁾	Жестомимичен език на разположение в избирателната секция	Големи разпечатки ⁽¹¹⁸⁾	Бюлетини на брайлова азбука ⁽¹¹⁹⁾	Достъпни кабини за гласуване ⁽¹²⁰⁾	Достъпни кутии за гласуване ⁽¹²¹⁾
Швеция	Не	Да ⁽¹²²⁾	Не	Не	Не	Не	Да ⁽¹²³⁾	Да	Да
Словения	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Не	Да	Да
Словакия	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Да

Приложение 11 — Допълнителни възможности за гласуване, налични за хората с увреждания в държавите — членки на ЕС⁽¹²⁴⁾

Държава	Мобилно гласуване ⁽¹²⁵⁾	Гласуване извън избирателната секция ⁽¹²⁶⁾	Избор на избирателни секции ⁽¹²⁷⁾	Предварително гласуване ⁽¹²⁸⁾	Гласуване по пощата ⁽¹²⁹⁾	Помощ при гласуване ⁽¹³⁰⁾	Гласуване чрез пълномощник ⁽¹³¹⁾	Дистанционно гласуване ⁽¹³²⁾
Австрия	Да	Не	Да	Не	Да	Да	Не	Не

¹²² В много избирателни секции са осигурени лупи, съгласно изискванията на местните органи.

¹²³ Гласоподавателите могат предварително да поръчат бюлетини на брайлова азбука за големите политически партии.

¹²⁴ Таблицата е изготвена съвместно с държавите членки и отразява най-добрата налична информация към момента на публикуването.

¹²⁵ Гласуване от вкъщи, болници или институции за настаняване.

¹²⁶ Гласуване в непосредствена близост до избирателната секция

¹²⁷ Възможността да се отиде в достъпна избирателна секция, когато избирателната секция, към която е зачислен гласоподавателят, не е достъпна.

¹²⁸ Предварително гласуване за хората, които не могат да отидат до избирателната секция в деня на изборите.

¹²⁹ Отнася се само за гласуване по пощата в рамките на държавата.

¹³⁰ Възможността за получаване на помощ при гласуване от друго лице.

¹³¹ Възможността за делегиране на правото на глас на друго лице.

¹³² Възможност за гласуване по интернет.

Държава	Мобилно гласуване ⁽¹²⁵⁾	Гласуване извън избирателната секция ⁽¹²⁶⁾	Избор на избирателни секции ⁽¹²⁷⁾	Предварително гласуване ⁽¹²⁸⁾	Гласуване по пощата ⁽¹²⁹⁾	Помощ при гласуване ⁽¹³⁰⁾	Гласуване чрез пълномощник ⁽¹³¹⁾	Дистанционно гласуване ⁽¹³²⁾
Белгия	Не	Не	Да	Не	Да ⁽¹³³⁾	Да	Да	Не
България	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Не	Не
Кипър	Не	Не	Не	Не	Не	Да	Не	Не
Чехия	Да	Да	Да	Не	Не	Да	Не	Не
Германия	Не	Не	Да	Не	Да	Да	Не	Не
Дания	Да	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Не
Естония	Да	Не	Да	Да	Не	Да	Не	Да
Гърция	Не	Не	Не	Не	Не	Да ⁽¹³⁴⁾	Не	Не
Испания	Не	Да	Не	Не	Да	Да	Не	Не
Финландия	Да	Да	Не	Да	Да ⁽¹³⁵⁾	Да	Не	Не
Франция	Не	Не	Не	Не	Да ⁽¹³⁶⁾	Да	Да	Да ⁽¹³⁷⁾
Хърватия	Да	Да	Не	Не	Не	Да	Не	Не
Унгария	Да	Не	Да	Не	Да	Да	Не	Не
Ирландия	Да	Не	Да	Не	Да	Да	Не	Не
Италия	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Не	Не

¹³³ За гражданите в чужбина.

¹³⁴ Свободният избор на асистент не е наличен.

¹³⁵ За гражданите в чужбина.

¹³⁶ За граждани в чужбина, гласоподаватели, изтърпяващи присъда в затвора, и тези в местата за задържане.

¹³⁷ За гражданите в чужбина.

Държава	Мобилно гласуване ⁽¹²⁵⁾	Гласуване извън избирателната секция ⁽¹²⁶⁾	Избор на избирателни секции ⁽¹²⁷⁾	Предварително гласуване ⁽¹²⁸⁾	Гласуване по пощата ⁽¹²⁹⁾	Помощ при гласуване ⁽¹³⁰⁾	Гласуване чрез пълномощник ⁽¹³¹⁾	Дистанционно гласуване ⁽¹³²⁾
Литва	Да	Не	Да	Да	Да ⁽¹³⁸⁾	Да	Не	Не
Люксембург	Не	Не	Да	Не	Да	Да	Не	Не
Латвия	Да	Не	Да	Да	Не	Да	Не	Не
Малта	Не	Не	Не	Да	Не	Да ⁽¹³⁹⁾	Не	Не
Нидерландия	Не	Не	Да	Не	Не	Да	Да	Не
Полша	Не	Не	Да	Не	Да	Да	Да	Не
Португалия	Да	Не	Не	Да	Не	Да	Не	Не
Румъния	Да	Не	Да	Не	Да ⁽¹⁴⁰⁾	Да	Не	Не
Швеция	Да	Да	Не	Да	Да ⁽¹⁴¹⁾	Да	Да	Не
Словения	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Не	Не
Словакия	Да	Не	Да	Не	Не	Да	Не	Не

¹³⁸ За гражданите в чужбина.

¹³⁹ Свободният избор на асистент не е наличен.

¹⁴⁰ За гражданите в чужбина.

¹⁴¹ За гражданите в чужбина.